

1684, 10 94
STERILITAS

consensu ac auctoritate
Illustris Medicorum ordinis
in celeberrima Salana

sub praesidio

AUGUSTINI HENRICI
FASCHII, D.

Anat. Chirurg. & Botan. Prof. Publ.

Archiatri Ducalis Saxonici *h. t.* Decani,

Patroni, Praeceptoris, Promotoris ac

Hospitis aetatem suscipiendi,

PROLICIENTIA

summos in arte medica honores & privilegia

Doctoralia legitimè capessendi,

ingenuo eruditorum examini submittitur

JOHANNE MICHAELE BERTUCHIO,

Gothano,

in auditorio majori,

horis ante & pomeridianis,

ad diem Febr. an. cl. 1706 LXXXIV.

J E N A,
LITERIS KREBSIANIS.

*Serenissimo Principi ac
Domino,*

DN. FRIDERICO

Duci Saxoniae, Juliaci, Cliviae &
Montium, Landgravio Thuringiae, Mar-
chioni Misniae, Principali Dignitate Comi-
ti Hennebergiae, Comiti de Marcà & Ra-
vensburgo, Dynastæ in Ravenstein
& Tonnâ

Domino Meo Clementissimo,

Exercitium hoc Inaugurale,
humilimam animi mentem
declaraturus

offero

Serenissimæ Ipsius Celsitudinis

subjectissimus servus

Johannes Michael Hertuch.
Medicinæ Doctorandus.

PROOEMIUM.

Fuit *Arellius*, ante Augusti tempora, Romæ pictor celebris, nisi flagitio insigni corrupisset artem. Semper enim alicujus foeminae amore flagrans, Deas pingebat dilectarum imagine. Itaque in picturis scorta numerabantur. Vereor, ne idem mihi contingat, atque probro ac dedecori vertatur, quod juvenis adhuc, & in foro medico diu nondum exercitatus, ejusmodi affectum, SPECIMINIS INAUGURALIS loco proponendum selegerim, in cujus explicatione partes, quas natura in sequiori sexu aliàs occultare amat, detegere, deque iis, paulò liberius repetitâ jam vice differere cogor. Flagitii principium est nudare inter cives corpora, inquiebat *Ennius* apud *Ciceron. lib. 4. quest. Tuscul.* quod Romuli lege erat prohibitum; & nihil tam primum ad libidinem, quàm ea, quæ vel natura abscondit, vel disciplina velavit, membrorum operata retegere, deque iisdem confabulari. Sic apud Persas nudum inspicere hominem, grande erat nefas & mortepiandum, quod teste *Herodoto lib. 1.* apud Lydos, aliosque barbaros etiam erat in usu.

Verum, cum *Celsi* elogio sermonis pudorem & artis præcepta simul servare difficile non modo, sed plane impossibile sit, & naturâ duce nullum detur turpitudinis flagitium, condonent mihi animi scrupulosiores, quod vi-

A

rorum

rorum in arte medicâ præclarissimorum exempla secutus, stylo liberiori scapham scapham nominaverim. Hoc sanè non fit, ut lasciviæ incitamenta suggererem, sed ut affectûs maximè exosi indole erutâ curationem concinnam exhiberem, memor illius, quod *Theodorus Priscianus* dicere solebat, inter mysteria, quæ medici circa mulieres faciunt, omnium maximè necessarium & gloriosum esse, quod impendatur in conceptum; imò nihil magis medicos reddere divites, quàm conceptum adjuvare.

Si verò quis præter spem tam petulanti sit splene, ut ea, quæ de rebus generationi inservientibus dicta fuerunt, ad impudicas cogitationes & verba lasciva trahere tentet, ille nequitia suæ luat pœnas. Mundis omnia munda. Animum qui affert impurum, non auferet infectum. Meas tuetur partes *D. Augustinus lib. 14. de civitate Dei. c. 23.* quando dicit: Quisquis ad has literas impudicas accedit, culpam refugiat, non naturam; facta denotet suæ turpitudinis, non verba necessitatis, in quibus facilè pudicus & religiosus lector ignoscet... quia non damnabilem obscœnitatem commemoramus, sed in explicandis, quantum possumus, humanæ generationis affectibus, verba tamen obscœna devitamus.

Censor itaque iniquus dissertationis hujus cancellos non intret, aut si intraverit, exeat rursus, ne eidem accidat, quod *Catoni* olim, cùm theatrum, in quo ludi Florales à nudatis mulieribus celebrabantur, evenisse legitur. Scilicet monitus fuit à Favonio, ut discederet.

Supremum ego Numen devotis veneror precibus, ut conatibus meis addere velit successus felicissimos!

CAPUT

3.
CAPUT I.

*a nominis explicatione exordi-
um sumit.*

DE sterilitate pauca quaedam commentaturi, ne in ignotâ, quod ajunt, sylvâ versantes sæpe impingamus, necesse est monita observare *Xenophontis lib. 1. de institut. Cyri*, dicentis: ἔδὲν ἔτιωσ ἔτ' εὐρησον, ἔτε καλὸν τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ἡ ἄξις; Hujus dicterii memores, ut omnia ordine & methodô certâ ac eleganti pertractentur, nominis explicatio philologica erit præmittenda.

Δύο, ait *Clemens Alexandrin. lib. 6. Strom.* εἰσὶν ἰδίαι ἀληθείαι, τὰ τε ὀνόματα καὶ πράγματα. Nomina quippe rerum existunt cubilia, ut in nativâ facie vix melius conspici valeant, quàm per hæc involucre. Unde & *Philosoph. 1. poster. analyt. cap. 1. πρώτως ἐξετάζειν τὰ ὀνόματα* jubet, quia ex his, *juxta laudatum Auctorem προὔπαρχέσαις γνώσει*, cujusque rei facilior & expeditior tractatio. Hoc autem felicius in effectum traducere vix poterimus, nisi viâ, hætenùs in scholis medicorum tritâ incedentes evolutionem hanc nominalem ETYMOLOGIA, HOMONYMIA & SYNONYMIA absolvamus.

ETYMOLOGIAM quod concernit *sterilitas* dicitur à *sterilis*, e, quæ vox origine græca, temporis successu in Latium fuit introducta. Derivatur à nomine *στειρόν*, quod est ex *στέρω*, *privo*, *orbo*; unde & *στεινότης privatio*, *vid. Martin. lexic. etym.* Nonnulli derivatione hæc non contenti, aliam in proscenium protrahunt deducendo sterilitatem à barbaro vocabulo *stera*, quod uterum seu matricem designat; *quo de Ger. Joh. Vossius l. 2. de vitiis sermon. latin. cap. 50. p. m. 633.*

HOMONYMIÆ ratio etiam habenda, quæ, nisi probè excutiatur, fœcunda variorum errorum genitrix existere solet. Insignis enim apud Autores hujus nominis occurrit latitudo. 1. In genere quamcunque denotat infœcunditatem sive infructuositatem, & animantibus æque adcommodatur, ac inanimatis; quô in signi-

fecatu apud *Plinium*, agri & montes; apud *Curtium* terræ & arenæ steriles dicuntur. Apud *Columellam* legitur annonæ sterilitas. *Tacitus* l. 1. *Histor.* c. 30. seculum virtutibus sterile nominat, in quo virtutes suppressæ & carceribus quasi inclusæ detinentur, & l. c. c. 90. donum usu sterile, quò nullam conciliamus gratiam. Ita *Plautus* *Trucul.* 2. 1. 30. sterilem à datis vocat avarum. *Jctis* pecuniæ steriles sunt, quæ nullam pariunt usuram l. 7. ff. de usur. (2.) *Specialim* malum utriusque sexui commune complectitur, de quo *Arist.* l. 2. de gen. animal. c. 8. *Mercat.* l. 3. de affect. mulier. c. 2. *River.* l. 15. *prax. med.* c. 15. aliq₃. (3.) *Specialissimè* mulieribus solummodo imponitur, utpote quatum proprium est parere; hòc si orbantur, nullumque edunt fœcunditatis indicium, jure optimo steriles salutantur; quâ significatione etiam hâc vice venit, & pro causarum diversitate aliam distinctionem admittens sumitur vel absolutè, vel respectivè.

Absolutè steriles dicuntur, quæ ad concipiendum pariendumve planè sunt ineptæ, sive hoc fiat à vitio congenito; sive à dispositione morbosâ. vid. *Hippocrat.* l. de nat. mul. & l. de steril. *Respectivè* verò, quando ad tempus saltem steriles sunt, respectu scilicet hujus vel illius mariti. vid. *Mercat.* l. c. *Mercurial.* de morb. mulier. lib. 11. c. 2. Sic *Livia* ex *Tiberio Nerone* liberos suscepit, *Tiberium* videlicet & *Drusum*; *Cæsari* verò *Augusto*, etsi maximopere ab eodem adamaretur, nullam edidit sobolem teste *Tacito* l. 5. *annal.* c. 1.

Tandem *SYNONYMIA*, quæ variorum nominum appositione rei illustrat evidentiam, examinanda. Græco idiomate dicitur στεινός & στεινωσις, *Mercuriali* & *Primerosio* scribere placet στεινωσις. *Galenus* vocat ἀπορία, unde apud eundem & *Plinium* ἀπορον medicamentum est sterilitatem inducens. *Plutarcho* ἀγονία & ἀτεκνία, *Hippocrati* ἀφροσία & ἀγεννησία audit. Apud *Romanos* eminet sterilitas, infœcunditas, vanus concubitus, conceptionis læsio, & quæ sunt aliæ circumscriptiones, quibus leporem & modestiam æstimant Autores. *Impregnationis difficultas* etiam dicitur, quamvis *Guainerius* de agrit. *matric.* & *Forestus* l. 28. *observ.* 58. sterilitati contradistingvant. Si verò falcino malum originem debet, ligatum; femineo correptæ, ligatæ nuncupantur, autore del Rio *disquisit.*

disquisit. magic. l. 3. p. 2. s. 7. Hebraei utuntur vocula קָטַף à ra-
dice קָטַף extirpavit, enervavit; Germani die Unfruchtbarkeit.

CAPUT II.

definitionem exhibet realem.

PRæmissis iis, quæ ad nominis evolutionem faciunt, rei ipsius es-
sentia, quò melius innotescat, opus est, ut disertissimi Romano-
rum Oratoris, & ex nostræ artis primiceriis, Pergameni præcepta
attendamus. Ille lib. 1. de offic. omnis, ait, quæ de re quadam susci-
pitur disceptatio, ab eo, quid res sit, sumit exordium: hic verò in defi-
nit. med. $\text{ὁ γὰρ τῆς λέξεως τὸ εἶναι δεῖλῶν}$, definitio est oratio, rei
essentiam quæ declarat; inde sequentem damus definitionem:

*Sterilitas est mulieris, justo ætatis vigore constituta,
& viri benè sese habentis consuetudine utentis im-
potentia ad concipiendum, proveniens à lesò uteri
archo.*

Definitionem hanc utpote essentialibus suis partibus constan-
tem exactè affectui nostro competere, cuilibet ipsam intuenti faci-
lè patescit. Generis loco ponitur *impotentia*. Hæc uti essentialiam
sterilitatis in genere determinat, ita etiam sterilitatis muliebris ra-
tionem formalem complectitur.

Quamlibet enim conceptionem præcedere debet 1. *carnalis*
utriusq; sexus, virilis aque ac muliebris, copula, sine quâ impossi-
bile est, foeminam concipere foetumque eniti. Naturæ legibus id con-
trariari, ratio evincit & experientia. Cur quæso, ea, quæ in super-
fluis nunquam abundat, diversum produxisset sexum, si foemina
sola humanam servare posset posteritatem? nonne sexus nobilior es-
set frustraneus?

Fabulosa proinde est narratio Pompon. Melæ l. 3. cap. 3. de in-
sulâ, mulieres absque virorum compressione concipientes suaque
sponte foecundas producente; & erronea Vallesii opinio, quando
lib. 2. controvers. med. & philos. c. 7. evincere conatur, foeminam ex
se solâ posse concipere, sed solummodo foemellas, easque debillimas.
Insignem quoque, erravit errorem Parlamentum Gratianopolita-
num,

num, dum filium *Magdalena d' Auvermont*, quarto post mariti absentiam anno, natum, legitimum paternorum bonorum heredem publicâ sententiâ constituit; persuasum à medicis & obstetricibus, filium istum solâ imaginationis vi fuisse conceptum. Historiam cum Parlamentorum decretis prolixè describunt *Harsdörf. theatr. histor. amœn. p. 7. c. 2. Th. Barthol. histor. rarior. cent. 6. histor. 61. Deusing. histor. fœt. extra uter. genit. sect. 2. §. 35.* Nostra sanè ætate vix invenies maritum tam credulum, ut tale quid ab uxore sibi persuaderi patiatur, etiamsi medici & obstetricis testimonia, imo ipsius judicis sententiam petat in subsidium. Neque minorem perpessus lapsum *Averrhoës*, cum ætatis floridæ foeminam ex balneo, cui semen infusum virile, concepisse affirmat; hoc certè, sicuti ex vetulæ cujusdam relatione habet, ita ceu anilem fabulam cum aliis ejusdem farinae historiis jure deridet *Sinibald. l. 1. Geneanthr. tr. 3. cap. 7.*

Multo minus foemina ex foeminâ foecundari potest, quod quidem *Amat. Lusitan. vir aliàs non ineptus, satis ineptè tamen asserit curat. med. cent. 7. cur. 18.* de Turca quadam muliere, quæ cum marito, qui diuturnum meditatus iter, congressâ, nullâ interpositâ morâ vicinas adierit ædes, ibidemque aliam à se adamatam comprimens, imprægnaverit. Foemina ista, dubio procul ex illarum fuit numero, quæ libidine detestanda utramque exercent *Venerem & ῥεῖδδες* Græcis, Latinis *fricatrices* vocantur, nunquam tamen uterum imprægnant. De his scribit *Cælius Aurelianus lib. 4. tard. pass. c. 9.* lubentiùs cum foeminis, quàm cum maribus misceri, mutuis congressibus tam incubis, quàm succubis sese pollutentibus. Exempla desideras? evolve *Leon. Afric. peregrinat. l. 3. Schenck. observ. lib. 4. Tulp. observ. med. l. 3. c. 35.*

2. *Præcedere etiam debet conceptionem copula efficax* h. e. ut materia conceptum constituens à muliere in actione conjugali modo legitimo suppeditetur, quæ nihil aliud est, quàm ovulum, mole suâ perexiguam, in quo, ut *Malpighius* effert *anat. plantar. p. m. 38.* cicatrix foecundâ colliquamenti portione ambitur, quod in uterum delapsum, adveniente ab eodem succo nutritio in novum excrescit ovum, adaucto sensim foetu. Hæc igitur materia, quamvis primâ fronte levis, & nullius ferè ponderis appareat, ad

ad uteri foecundationem tamen summè est necessaria, ut eâ deficiente, aut illegitimè suppeditatâ statim adsit impotentia ad concipiendum, nostræ jam quæ considerationis.

Ad concipiendum addidimus in definitione, ut concipientes quidem, conceptum verò ante legitimum tempus rejicientes, hoc vitio, quo propriè non laborant, eximantur, quod contra Vallesium bene tenendum monet *Paul. Zacchias quest. med. legal. l. 3. t. 1. q. 7. n. 8.* & contra Moschionem *Primeros. libr. 4. de morb. mulier. cap. 1.*

Notanter etiam dictum fuit: *mulieris justo ætatis vigore constituta*; quo ipso indicatur, ad sacra matrimonii munia obeunda debitam postulari ætatem, variè à variis præscriptam Autoribus. Plurimi cum *Aristotele* commodissimum nubendi tempus judicant ab anno ætatis 14. usque ad 45. Illud, quod *Montanus* determinat, nec mulierculis, nec *Sinibaldo* arridet, causas vide apud citatum Autorem *l. alleg. lib. 2. tr. 3. c. 4.* Optima enim proles provenit, *ἐν ἀκμῇ, cum vigent* parentes, inquit *Philosoph. l. 5. histor. animal. c. 14.* Hi verò non semper, sed solùm in ætate juvenili & consistente vigent, virent, florent. Plenis nobiles annis Herus & Leander feliciter lætis indulgent amoribus; extinctò verò lucernæ lumine, calore quippe naturali deficiente, juvenilis quoque concupiscentiæ ardor extinguitur, & gelidâ senectutis procellâ exagitati aquis immerguntur tandemque planè suffocantur, sonant verba *Rolfincii, τὸ μακρὰν ἡλικίαν, ord. & meth. cognosc. part. genit. per anat. part. 1. cap. 1.* Hinc puellas & vetulas, quibus sterilitatis nota neutiquam inurenda, hic excludimus, quamvis nec virum pati, nec sobolem eniti valeant, quia id, naturâ sic jubente, ipsis accidit.

In puellis enim, humor alimentaris sive lympa balsamica, ὄσφιδος blandis particulis foeta, ex qua aliàs liquor seminalis foecundus in ovulis ovario contentis elaboratur, in augmentum abit, attestante maximo, uti à *Seneca* appellatur, Medicorum & hujus scientiæ conditore *1. aphor. 14.* Cui nec ipse *Philosophus* refragatur *lib. 1. de gener. animal. cap. 18.* Insuper, (ut iterum verba *B. Rolfincii* mea faciam) acerba res est, & immitis uva virgo ante tempus decerpta, quæ, ut canit *Horatius*:

Non-

*Nondum subactâ ferre potest jugum
cervice,*

& eam ante contestatam sanguine maturitatem, viro qui tradit, injuriam facit naturæ.

Cæterum, quod *Olearius Itiner. Persic. lib. 2. cap. 12.* de Russicarum & Finlandicarum foemellarum undecennium matrimonio tradit, & *Savonarol. tr. 6. præct. maj. rubr. 6.* de puella, quæ nonô atatis anno peperit; *Kotzack tr. med. de sal. cap. 8. sect. 12.* de octenni à juvene novenni imprægnata; *Crus. annal. Sæv. p. 3. l. 4. cap. 11.* *Schenck. l. 4. observ. 125.* & *Th. Barthol. histor. rar. cent. 5. histor. 17.* de aliis octennibus, novennibus & undecennibus puerperis referunt, ipsis ut Autoribus fide dignis credimus, sed qualesnam ex tam præcoci puerperio prodierint liberi, quidque parentibus confescentibus evenerit, adnotatum non videmus. Immaturam hanc ætatem immaturos produxisse fructus affirmare quid prohibet? Evolvi merentur, quæ de tam immaturo conjugio *Conringius, in cimeribus nunquam sine honoris titulo neminandus, disquirat lib. de habit. German. caus. p. 41.* Fidem superare videntur, quæ *Plinius l. 7. histor. nat. cap. 2.* & *Solin. collect. rer. memorab. cap. 65.* de foeminis quibusdam Indis quintô atatis annô foecundis, sed vitam rarò ultra octavum protrahentibus, item *Mandelslo Itin. Orient. cap. 39. l. 1. p. 106.* de puellâ, sex annos natâ, filium enixâ commemorant.

Vetulas, quæ ab *Apulejo l. 4.* busto dignæ, vitæ dedecus & orci dicuntur fastidium, quod attinet, eas ad opus hocce naturalissimum planè ineptas existere, prolixâ non indiget probatione. Natura enim ob caloris debilitatem in illis tam operosa non est, ut succum alibilem cogat in liquorem seminalem, cum pro generatione amplius eodem opus non habeat. Exempla à *Valesc. de Taranta l. 6. philon. pharmac. c. 9.* & *Schenck. l. c. observ. 132. 133.* literis mandata, & à *Sperling. de format. fæt. in uter. c. 3. q. 3.* repetita, quoniam ex rarioribus, tantam non merentur attentionem, multo minùs novum in physiologia constituunt canonem.

Ex allatis itaque nunc suâ radiat luce, ætatem habilem jure merito desiderari ad conceptionem, quamvis ob diversam diversorum individuorum constitutionem, aliasque causas fortè externas, modò citius sese exerat, modò diutius perduret.

Viri

Viri bene sese habentis consuetudine utentis: pergimus, ut mulieres, viro impotenti seu frigido junctas, ab hoc vitio, ceu innocentes, absolvamus. Foeminam solam absque virili compressione concipere non posse, liquet ex predictis. Si igitur ob maris, quod saepe fieri consuevit, impotentiam sufflaminatur conceptio, sane foemella in steriliu[m] censum neutiquam collocanda, nec, qui hinc subsequitur, impraegnationis defectus, atro infœcunditatis carbone signandus.

Ad quamnam rerum p. n. classem referendus sit affectus, inventu haud est difficile: siquidem quia *διάθεσις παρὰ φύσιν*, accidens scilicet, neque morborum, neque causarum generi adsociari commodè potest, ad symptomata facultatis læsæ, in specie naturalis abolitæ, ad commodatur. Sunt, qui cum *B. Mæbiol. 2. epitom. instit. med. p. 2. c. 13.* ad symptomata facultatis genitricis referunt; nobis tamen minimè contrariantur. Spiritum quippe genitalem pro diverso à vitali ac animali agnoscentes, peculiarem facultatem, genitricem videlicet, eidem adsignant, sicque sterilitati inter symptomata facultatis genitricis locum tribuunt.

CAP. III.

Subjectum ventilat.

Ostensâ morbi sedè, curationes facilius in notitiam venire, non solum omni tempore probè attendunt Medicorum præclarissimi, sed & illius indagandæ necessitatem anxie inculcat *Galenus 2. de loc. affect. ἵνα εἰδωμεν τινὶ μερὶ ἢ πρὸς μέρος τὰ φαρμάκων*, ut scilicet sciamus, cui parti medicamenta sint adplicanda. Horum vestigia prementes, subjectum affectus paulo dilucidius ut explicemus, ordinis expostulat ratio.

Illud in genere constituitur duplex, aliud ut *quod*, aliud ut *quo*. *Subjectum ut quod*, cui radicaliter & ultimè inhæret adjunctum, est tota sexus sequioris fabrica microcosmica, anima constans rationali & corpore animali; de hac affirmatur, quod laboret sterilitate. Mas enim autore Aristotele *lib. 1. de gener. animal. cap. 2.* est τὸ εἰς ἄλλο γεννῶν ζῷον, animal generans in alio,

B

alio, foemina verò τ' εἰς ἑαυτὴν καὶ ἐξ ἧς γίνεται ὑπάρχων ἐν τῷ γυνῶντι τὸ γενόμενον, id quod in se ipso & ex quo fit, quod generatur, contentum in eo, quod generat. Hinc exclusò à conceptione & partu mare, ille hoc modo sterilis dici non potest. De mulierum sterilitate solâ hâc vice disquisitionem institui, ex suprâ dictis cuilibet erit cognitum atque perspectum.

SUBJECTUM UT Quo, hoc est, quò mediante subjectum *Quod* aliquid recipit, est corpus foemininum organicum ejusque partes.

PARTEM AFFECTAM PRIMARIAM seu *subjectum principale* absolvunt *partes* generationi primariò inservientes, quas *duplices* deprehendimus, *alias* foecundationi, *alias* conceptioni dicatas. *Istae* sunt ovaria cum ovulis & tubæ Fallopianae; hæc uterus.

Ovaria, quorum usum & structuræ accuratioris notitiam, *Hornii, Stenonis, Kerckringii, Graasii, Swammerdamii, Bartholini Jun.* aliorumque industriæ debemus, si improbam in generandis ovulis navant operam, ut virus feminine debito modo non recipiant, obicem ponunt foecundationi, sicque affectus subjecti principalis culpam subeunt.

Tubæ Fallopianae à *Vesalio lib. 5. fabric. corpor. hum. c. 15.* sub vasorum deferentium schemate depictæ, quando ob pravam conformationem contagio feminali, à mare utero communicato, aditum ad ovaria aut præcludunt, aut dato accessu, imprægnato ovulo transitum denegant, aut factâ compressione, illud frangunt. Simile infortunium ab eorundem intemperatâ dispositione metuendum esse, sedula cadaverum sectio testatur.

Uterus sicuti à provida matre natura, humanæ generationi ad speciei conservationem unicè est destinatus, ut citra convenientem illius adparatum frustra expectaveris conceptum, *consentiente Harveo de concept.* ita, cum contrariorum idem subjectum, læsæ hujus actionis pars affecta principalis jure etiam inculpari potest in quibusdam.

Soli enim utero datam esse concipiendi provinciam, neque ullibi extra eundem conceptum fuisse repertum, omnes ferè prisci ævi scriptores unanimi testantur suffragio: nostro tamen seculo, quo

quò excusso autoritatis majorum jugo, plurima anthropologiae mysteria, non tam mentis oculorumque, quam cultri anatomici acie, revelari consueverunt, hâc de re à quibusdam non infimæ notæ medicis dubitari cœpit, utpote qui experienciâ, quæ *Menandri* elogio inexperience meritò imperat, firmati, existimant conceptionem etiam, rarò licet, extra uteri confinia fieri posse.

Dubitationi huic primus ansam dedit *celeberrimus Parisiensium Professor, Riolanus*, vir aliàs, Bartholini effato, tardæ fidei, dum in *animadv. ad Vesling.* scribit, multiplici constare experienciâ foetum extra uterum in tubis conceptum fuisse; idque *lib.2. Anthropol. cap.34.* trium exemplorum recensione comprobat.

Quod ipsum ut veritati conforme, quoque adstruit *Harveus*, & *exerc. 63. de gener. animal.* simile quid à se observatum narrando ad suas pertrahit partes *Hornium & Deusingium*. Ejusdem argumenti historiam habet *Vassalius*, Chirurgus Parisiensis, *actis philosoph. Societ. Reg. Anglic. an 1669. mens. Jun p.m. 814.* intertextam, quam *Nobiliss. Elsboltius* epistolâ eleganti ad *D. Wolrathum Huxholtium Ephem. German. dec. 1. an. 4. & 5.* adnexâ, illustravit. Huc quoque trahere simulque inferere liceat, quod in *analectis* suis habet *Exc. D.D. Praeses, Præceptor, Hospes ac Studiorum Promotor debitâ animi reverentiâ ad urnam usque suspiciendus*, qui in nobilissimâ conjugē, post minùs feliciter enixum foetus sinistrum bracchium quæ expiravit, altero die in apertâ abdominis cavitate foetum intestinis quasi instratum deprehendit, & exploratione decenti instituta, rupturam uteri in sinistrò latere proximè ad os internum deprehendit, uterique reliquam substantiam albam, duos digitos crassam, capitis magnitudinem æquantem, certissimo argumento, foetum ad fines uteri coactum hæsisse circa os internum, moleque suâ extendisse illam uteri partem, ita, ut, dum exitum quæsivit, prægresso maximò parturientis dolore planè diruperit illam, & in abdominis cavitatem cesserit. Moles crassi istius uteri pendeat libras civiles sex & quadrantem. Hæc tamen obiter.

Augere dubitationem videtur nota apud *Salmuth. cent. 3. observ. 94.* historia, de juveniculâ ex nefando congressu foetum per os enitente; ut & foetus *Mussipontanus* extra uterum, in media abdominis

minis cavitate conceptus, ibique post matris obitum repertus, quò de *Straussius tract.* peculiari videri meretur. Addi potest, quod *Th. Bartholinus* variis in locis suorum scriptorum tradit de felè in arce Fridericiburgensi, summâ cum adstantium & spectantium admiratione ac stupore, foetus suos per os eructante; & *Rommelius discurs. physico-med.* de foetibus leporinis extra uterum repertis. Accedit ulterius *Wieri, Zac. Lusitani, Plateri, Plempii &c.* autoritas, quâ proditur, mulieres nonnullas, quibus corruptus uterus fuerit abscissus, non solum superstites mansisse, sed & liberos procreasse. Imò subsidium petere posset dubitatio ex historia à *B. Rolfincio l. c. p. 2. c. 45.* de Romana muliere notata, nisi *Casalpini* censura fuisset adnexa.

Verum enim verò hæc & similia omnia *Diemerbræck. l. 1. anat. c. 23.* tanquam nugas & fabulas ex anili depromtas colo rejicit; quo verò jure ostendit *Swammerdam de uter. muliebr. fabr. p. 26.* In quibusdam calculum ipsi promte adjicimus, non autem in omnibus. Nam quæ de conceptione tubariâ diximus, extraordinaria quidem sunt exempla & rarissima, rationi tamen & experientiæ non contraria, neque ex anili depromta colo, siquidem naturæ ordini nihil derogant; multo minus ordinarias in Physica regulas evvertunt.

Uterum igitur solum foetus conceptioni, formationi & gestationi aptum præbere domicilium, præter jam dicta sole meridiano clarius dispalescit ex elegantissimâ ac stupendâ propemodum illius structurâ, quam ex anatomicis & physiologicis latius hic repetere animus non est, id solummodò notasse sufficiat, quod uti conceptionis locus ordinarius, ita quoque præter legitimam conformationem justa quoque dispositio & maturitas quasi requiratur, sine quâ nullus congressum subsequitur conceptus.

Maturitatis indicium stata præbet ætas. In quonam autem illa consistat, & unde dependeat, difficilis sanè est determinationis. Fermenti uterini energiæ, cui cum *Helmontio & Willisio* plurimi patrocinantur, plurimum hic tribuendum, refragante licet *Peyero & Hardero prodr. physiol. c. 9.* Archæus enim toti & cuilibet parti prospiciens, auctis & concitatis partibus in massa sanguinea, balsamicis, volatilibus, Acis & salinis, aquæ nimia, quâ antea irre-

irre-

irretiebantur humiditate, liberioribus factis, fermentum hoc, à primò formationis tempore, in utero latitans, suscitatur atque exaltatur, cujus postmodum ope *ὄγκασμὸν* sive turgescientiam ciet in sanguine, quò, auctà hujus mole, pars superflua, reseratis vasculorum utero & vaginæ implantatorum osculis, statò tempore excidat atque evacuetur, neque tamen supra mensuræ ordinariæ pondus, donec, urgente necessitate, foetui generando impendere possit. Hinc calor vegetus existit, vox sonora, vires robustæ evadunt, mammae sororari, pilosæ progenies in pudendis erumpere incipiunt, ac foeminae ad conceptum aptæ fiunt, *confirmante ipso Arist. l. 7. histor. anim. c. 1.* sicque dicta dispositio & maturitas exoritur. Hanc etiam fabricat idem archeus, ovula foecundo liquore seminali turgida in ovario elaborando, quæ ceu fructus maturus effluvia quædam *Θινωδæ* de se spargunt, & partim sanguini, partim nervoso generi communicata, peculiare in corpore dant motus, spiritus sopitos excitant, qui ad organa generationi dicata, imprimis uterum, ruentes, Veneris appetentiam accendunt, prurientesque in libidinem raptus commovent, teste *Clar. Peyero epist. lib. cit. inserta.* Causas præterea externas quasdam, præcipuè spirituum proventum largiorem promittentes, vel eosdem torpidos excitandi & ad partes genitales propellendi vi pollentes, multum huc conferre nemo fortean erit, qui dubitet; ex quibus juxta *Harveum de concept. p. m. 294.* præ cæteris nominanda familiaris foemellarum cum maribus conversatio, accedentibus, quas plerumque fieri amant, blandâ de aphrodisiis confabulatione, mutuâ osculorum impressione, aliisque amoris lascivientis illecebris: causas concinnè explicat *Willis cap. 22. nerv. descript. & usu p. m. 115.*

Hinc utero eò, quò hæctenus exposuimus modo, constitutò, cum commodior conceptionis officina non detur, nec embryoni tum efformando, tum ad debitum usque tempus gerendo magis adcommodatus locus vix inveniatur in toto corpore muliebri, nullum restat dubium, quin ejusdem fabrica, primariam in plurimis individuis affectus nostri absolvat partem affectam, inque ea omnis omninò resideat infœcunditatis culpa, nisi quis datâ operâ aliter staverit. Pessundatâ quippe laudabili hæc constitutione, si vitium,

vel proprio errore, vel aliunde communicatum contraxerit, tunc certè partim virile miasma suffocando locum præscriptum attingere non sinit, partim fœcundatum ex ovario per tubas devolutum ovulum fovere & retinere nescit, donec archeus architectus, novum ex eo domicilium extruere intendens, necessaria in subsidium petat; turbatus verò in opere, corrumpat, insensibiliq̃ue abortu illud rejiciat: atque sic frustranea Veneris litatio & sterilitas in thoro exoriatur.

Subjectum *adequatum* sive *causæ* sunt viscera primæ & secundæ coctioni destinata, hoc est, viscera chyli, sanguinis & lymphæ præparationi, elaborationi & depurationi destinata, ut ventriculus, pancreas, mesenterium, cor, hepar, lien, & omnes totius corporis glandulæ cum suis vasis, & quæ de earum natura participant, *verbo*, viscera omnia, quæ in sanguine generando, & lymphæ depuranda, secernendâ & excernendâ malè locant operam, tum in toto, tum in parte.

C A P U T IV.

causas proponit immediatam & mediatas proximiores.

Difficilem esse causarum doctrinam, & intricatam illarum investigationem, nemò fortean negabit, nisi mente captus & aversus à vero; imò quorundam affectuum causam immediatam & proximam planè erui non posse, pluribus ostendere satagit *Excell. D.D. Amman. parænes. ad discipul. lib. 2. p. 2. c. 1.* attamen cum *Celso* monitore *lib. 1. præfat.* ille solùm rectè curat, quem origo causæ non fefellerit, & *Tralliani* iudicio; ἀδύνατόν ἔστιν εὐρεῖν τὴν ἰεργαίαν, τὴν αἰτίαν μὴ διεγνωκότα, πρὸς τὴν νοσοποιὸν, *impossibile curationem invenire, nisi morbi effectrix causa prius sit cognita*; opus utique erit, ut si morbi hujus amolitionem feliciter moliri velimus, causas ipsius, quantum quidem in re hâc arduâ pro ingenii modulo fieri potest, probe evolvamur.

Has, quoniam multiplices & vel proximius vel remotius concurrunt,

currunt, ordine usitatō excutiemus à PROXIMA ET IMMEDIATA initium sumentes, quam facimus *archeum uteri laesum*, seu, quod priscaevi dixerunt scriptores: *facultatem uteri conceptricem frustratam*. Atque ita in genere sentiunt omnes ferè, tum ex veterum, tum ex recentiorum scholis; in modo autem, quo conceptrix sive archeus frustratur, valde adhuc dissoni, cum alium veteres proponant, alium recentiores.

Veneranda antiquitas, frustrationem istam in quatuor operationibus, ad quamcunque conceptionem legitimam necessariis, radicare credit, quarum (1.) ut mulier in congressu semen virile convenienter utero recipiat; (2.) ut receptum semen debito modo ac tempore retineat; (3.) ut illud foveat ac conservet; (4.) ut materiam ad foetus formationem & incrementum conducibilem subministret. Inde etiam quatuor ejusdem impedimenta ordinavit, si scilicet foemina genituram non recipiat, non retineat, non foveat, non nutriat.

Sed Anatome oculatior cum aliud recentioribus, accuratâ & indefessâ investigatione naturæ arcana scrutantibus, apertè monstraverit ac detexerit, meritò, meliora hâc in parte edocti, veterum placita relinquimus; neotericorum verò opinionem amplectentes dicimus, archeum in arduo conceptionis humanæ negotio lædi *vel* à materiali heterogeneo uteri loculis inhaerenti, dum nimirum spiritus foecundi à mare sub crassiori spermatis tegmine excreti contagium sufflammat & impedit, quò minùs ad ovarium penetrare, ibidem torpidum ovulorum spiritum excitare, seque cum eodem vitaliter confermentando unire queat; *vel* à vitiosa conformatione, organis in specie generationi dicatis inductâ, quâ conjunctio matrimonialis aut planè impeditur, aut ovum non foecundatur, aut foecundatum diu non subsistit, sed morâ & radicatione prohibitâ exitum affectat.

CAUSÆ MEDIATÆ PROXIMIORIS vices gerunt omnia ea, quæcunque archeum lædere, ipsi in opere suo turbas & impedimenta struere apta sunt. Illa ad duo potissimum genera reduci possunt, *vel* ad totum corpus, *vel* ad uterum.

A *toto corpore* vitium dependet, quando illud est aut nimis
cacochy-

cacochymicum, aut nimis obesum. Sic apud scriptores medicos passim occurrunt exempla mulierum cacochymicarum & obesarum per aliquot annos steriliam, quæ sublato morbo feliciter conceperunt; de quibus infra commodior differendi locus.

Ab utero & partibus genitalibus verò, quando illarum constitutio est p. n. quæ consideranda *partim* ratione sui, *partim* ratione mensium.

Ratione sui considerata res per se est clara. P. n. enim ista constitutio originem debet *vel temperiei perversæ, vel conformationi pravae*. *Temperies perversa* duplicem exhibet materiam peccantem, *vaporosam* videlicet seu potius flatuosam, & *humorosam*.

Vaporosam efficiunt flatus τῆς ἀρρωστίας ἢ ἰσχυρῆς, caloris respectivè debilis & humoris aquei pernitiōsa proles. Hos peregrinos in utero generari, & tædiosam moliri tensionem, etiam suo adnotavit ævo Hippocr. l. 1. de morb. mulier. Eosdem, contradicente licet Helmontio l. de flatibus, accusat Bartholin. quando cent. 3. histor. 21. ait. observavi ex flatibus sæpè commotum uterum imposituisse mulieribus, quæ falso sibi persuaserant se uterum gestare. Exempla afferunt Dodoneus observat. medic. cap. 49. Marc. Donat. hist. med. mirab. lib. 4. c. 25. Höchstett. decad. 6. cas. 4. & Zacut. Lusitan. prax. admirab. l. 2. obs. 151. meminit Baronissæ pro gravida habitæ, quæ octavo mensē infantis loco flatum magnò cum fragore utero extorsit, cum albæ pituitæ multâ colluvie; & alius novem-mestris, quæ partus dolore vexata, ex utero magnâ vi bombum e-
lisit, ac si tonitruum exaudiretur. Paucis abhinc annis similes casus observavit Excell. Dn. D. Præses in sua praxi, semel in uxore quadam civis Jenensis, quæ, Lucinæ labores primâ vice expertura, præsentē obstetricē, aliisque mulierculis auxiliatrices in puerperio manus ferentibus, ex utero ter flatum voce leviter sonorâ absque foetu subsequente, emisit. Postea verò sterilis hydrope uterino fuit extincta. Deinde in nobili matrona cacochymica, quæ se concepisse gavisa ex signis aliàs consuetis, unde ad partum omnia debito tempore præparat, advocatæque obstetricæ & aliis amicis advolantibus, u-
teri

teri dolores quasi jam paritura experitur, nullo tamen foetu prodeunte, nihilominus in XVIII. mensē manente turgidō & motum per intervalla sentiente ventre, quasi ingravidatus idem esset adhuc. Lactavit intereā se maritus atque uxor spe, sed prorsus vanā! futuræ prolis, usque dum pharmacum propinatum nullitatem ingravidationis ostenderit. Digerentibus & evacuantibus tunc adhibitis, ampla vermium progenies evacuata unā cum folliculis ovi gallinacei magnitudinem æquantibus, qui aëri expositi rumpebantur, vermiformis que, qualem in caseis, ostendebant sobolem planè innumeram. Ita spe excidit suā optima illa matrona, prolem vehementissimè desiderans.

Harveus etiam exercit. de partu p. m. 261. novit juvenulam, cujusdam Medici ipsi familiarissimi filiam, quæ gravida facta, symptomata omnia prægnantes comitari solita experiebatur: ea sana & vegeta, post decimam quartam septimanam foetus in utero sensit motum; tempusque partui debitum emensa, indiciaque jam imminentis partus adesse rata, cubile, incunabula, cæteraque ad partum necessaria in promptu habuit. Sed omnia frustra; Lucina enim abnuvit, consueti motus cessarunt, ac, ut increverat, detumuit venter, absque ullâ ægritudine, nisi quòd infœcunda manserit. *Idem* novit aliam matronam nobilem, quæ plus decies enixa fuerat, quamque menstruorum suppressio citra imprægnationem nunquam fefellerat. Postea autem alteri nupta, præter alia signa solita ex motu quoque se gravidam judicabat, neque ab ea opinione dimoveri poterat: donec spes omnis in flatum & pinguedinem facesserat.

Flatus isti, cum autore *Kergero de ferment. s. 3. c. 3.* generentur ex vitiosa fermentatione prædominante acido p. n. in materia viscida calorem nativum obtundente, si ob turgescientiam expansi, impeditō excursu liberō, impetuosè per uteri pomoeria rapiuntur, in parietes impingunt, & molestā suā tensione archeum insigniter irritant, ut sperma masculinum, evanescente contagiō spirituosō, retinere commodè nequeat, sed illud subitō, interdum cum impetu, iterum rejiciat, sicque perniciosam sobolis concipiendi abolitionem fabricet.

C

Humo-

Humerosam absolvunt humores naturaliter huc affluentes, quorum duos solummodo offendimus: sanguinem scilicet & serum seu potius lympham. Hi tamen vitales, absque prava qualitate sola *quantitate* raro peccare videntur, nisi in plethoricis, obesis & non menstruatis.

Qualitate autem delinquentes prout ptius suum conferunt symbolum. Partes enim excrementitiæ, biliosæ, acidæ, pituitosæ, viscidæ, spissæ, quando abundant in massa sanguinea, (obtusis blandis, balsamicis, $\odot$ sis, Δ eis, volatilibus) nec per emunctoria solita ritè secernuntur, spirituum lumen obtenebrant ac depauperant, lymphaticamque cumulant fatuitatem. Hinc turbatâ ovulorum & ovariorum temperie laudabili, latitantes in ovulis ideæ, quibus non aliter ac semini vegetabili sua species, insculptæ, simul pereunt, ut postmodum, quamvis prolificò maris irrorentur imbre, è suis latebris evolvi & in actum produci nequeant.

Ad uteri verò litora per $\rho\delta\mu\alpha\pi\sigma\upsilon\delta\upsilon\upsilon$ dejectæ, pituitosæ imprimis, viscidæ, salibus imbutæ peregrinis; vel domestico vitio ibidem per $\sigma\upsilon\nu\alpha\theta\epsilon\gamma\iota\sigma\upsilon\delta\upsilon\upsilon$ collectæ, poros & glandulas laxant, lymphamque in circulo suo turbant, quæ non amplius sub vitali archei imperio, peregrinam induens naturam stagnat, vappescit, cumulatur: unde resolutio matricis tonò & fermentò de statu naturali dejectò, impossibile est, ut archeus variis hisce perturbationum procellis agitato genituram amicè excipiat, foveat, foresque ad ovulum maturum feliciter fecundandum, expandat; quin potius illam diluat ac suffocet, aut si ovulum fortean imprægnatum advolveretur, radiatione denegatâ illud rejiciat atque exturbet.

Deinde *pravam organorum generationi dicatorum conformationem* ad hanc archei turbationem ac impeditionem facere, prolixiori non opus est demonstratione.

Loca muliebria p. n. coalita & arctè clausa. Vitium hoc, *sive* dependeat à membrana, *vel* peculiari crassa, *vel* ea, quæ hymen vocatur, & virginitatis signum creditur; *sive* à carunculis myrtiformibus, alis, labiisque inter se cohærentibus; *sive* à vulneribus, ulceribus, tumoribus; *sive* à totâ vaginâ ita coarctatâ, ut membrum admitti nequeat, ineptas ad sobolis procreationem efficere foeminas est manifestum, non obstantibus exemplis quibusdam raro contingentibus & à Riolan. lib. 2. antrop. cap. 34. Moynichen observ. Barthol.

*chol. communicat. & Lyser. cultro anat. subnex. p. 202. P. de Sorbait
Ephem. Germ. Ann. 3. observ. 272. de Blegny Zodiac. med. Gallic. ann. 1.
mens. Novembr. observ. 6. consignatis.*

*Vagina brevitatem ob dolores insignes, quos mulieribus, non
modo in complexu, sed & post eundem excitat, sterilitati ansam præ-
bere, ex historiâ Hildani cent. 6. obs. 61. adductâ à Graafio tr. de viror.
organ. p. m. 43. constabit. Idem præstare illius solutionem con-
tinui ab ulceribus, fistulis, rhagadibus & occlusionem à calculo,
Forest. l. 28. obs. 52. Sennert. part. med. lib. 4 p. 1. sect. 1. cap. 9. & 10.
Sorbait medicin. pract. tr. 5. cap. 49. Bonet. anat. pract. 3. s. 34. obs. 6.
testantur.*

*Clitoridis prominentia major, præcipuè talis, qualem descri-
bit Platerus tom. 3. oper. med. c. 3. p. 198. prohibere potest conceptio-
nem, dum conjunctioni matrimoniali objicit impedimenta. Idem
fecit excrecentia carnea circa interius orificium adnata & extra col-
lum pendens, illudque exactè claudens, ephem. German. dec. 1. ann. 2.
observat. 208. & natta ex foeminae pudendis prominens atque à Cla-
riss. Dn. D. Schubarto Medico Bregensi, sectione feliciter extirpa-
ta, l. c. an. 6. & 7. obs. 19. Simile quid vid. apud Zacut. Lusitan. prax.
adminab. l. 3. obs. 78. Huc quoque referuntur fungi circa uteri cer-
vicem excrecentes, Tulp. l. 3. obs. med. cap. 33. & sarcomata totam
vaginam occupantia, forasque propendentia, de quibus vid. Kerck-
ring. spicileg. anatom. obs. 53. Bonet. l. c. s. 22. observ. 7.*

*Orificium internum in situ vitiosò, tortuosò aut perversò, ma-
gnitudine & hiatu vel deficiente, vel exuperante, prolixis accusat
verbis Hippocrat. l. de nat. mulier. & l. de sterilib. & hunc qui sequun-
tur Valest. de Tarant. l. 6. Philon. pharm. c. 16. Mercat. l. c. idem inculpat
Arabs l. 3. fen 21. tr. l. c. 8. cum inquit: **ربما كان في فيه شيء
ملمب كالضبيب يمنع دخول الذكر والبني أو قروح**
Nonnunquam est in ore ejus (matricis) res dura vel constans, sicut virga
que prohibet ingressum viri & spermatis, aut ulcus; quam versionem ex
dissertissimo, Celeberrimi Frischmuthii Patroni ac Præceptoris summè
colendi, ore habeo. Cervix etiam interdum in causa est, si illegitimè
confomata aut exulcerata, demonstrantibus idem abundè Hippocrat.
Avicenn. aliisque.*

Nec uteri fundus ab immunis, vulneratus scilicet, aut exulceratus, cuius exemplum meminit *Harveus l. c. p. m. 275.* Item si parietibus aut nimis crassis, duris, scirrhosis circumdatus, notante *Hildano cent. 1. observ. 65. & 66.* vel si rarus, tenuis, instar spongiæ mollis, quod *Gemma lib. 1. cap. 6. cosmograph.* observavit, vel si loco naturali amotus, nimiumve ob partus difficiles antegressos extensus. *Vasa & glandule* liquores maternos stillantia sin obstructa, aut illorum pori & orificia mucore oblita, huc itidem spectant.

Quid, si uterus ipse penitus deficiat, quod *Columbo de re anat. lib. 15.* videre contigit; aut totus cartilagineus, quod *Riolano l. c. & Dn D. Gnaefel. Ephem. Germ. ann. 4. & 5. observ. 57.* aut monstruosè efformatus, quod *Schenck. l. 4. observ. 311.* aut tuberibus carneis refertus quod *Peyer. pareg. anat. 6.* aut tumoribus obsitus, quod *Hildan. l. c. Carol. Pison. de morb. à serof. colluv. f. 2. p. 2. c. 7. & Hucher. l. 2. de steril. p. 211.* aut lapidibus gravatus, quod *Schenck. l. c. obs. 331. B. Mæbio, fund. phystol. c. 20.* aliisque observare licuit, sentiendum, per se patet.

Porrò accusari debet, vasorum spermaticorum obstructio & inde nata intumescencia; quam testatur *P. Barbett. libr. 4. anat. pract. cap. 2.* tubarum intertio & clausura à *Veslingio & Graafio* notata; ut & totalis harum defectus, quem haud ineptè celeberr. *Francisc. de la boe Sylvius prax. med. lib. 3. c. 3. §. 10.* ex eo suspicatur, quod foeminae, omnibus modis sanæ, Venere gaudeant ac delectentur, fluxumque menstrualementem ordinariè experiantur, nihilo minus tamen nunquam concipiant, etiamsi utantur viri optimè constituti consuetudine. Magnitudo excedens, durities & callositas huc quoque pertinent. Vid. *Meeckren. obs. med. chirurg. p. 1. c. 52. Blegny l. c. mens. Januar. observ. 6.*

Neque Ovaria hic silentii sicipariò sunt involvenda. Hæc enim *Vasa* à natura condita, & ex mollibus conflata vesiculis, ut ovorum generationi promptius inserviret structura, quando carnosiori aut compactiori obvelantur velamento, accedente nonnunquam, quod in obesioribus admodum familiare, pinguedine exuperante, suâ spe defraudant mulierculas prolis cupidas; Item quando majorem in molem p. n. augmentata, hydatidibus & peregrino humo-

humore turgida conspiciuntur, aut planè deficiunt. Exempla vide apud *Schenkium, Vesalium, Riolanum, Diemerbroeckium, Riverium, Bonetum, Columbum, Meeckren, & alios.*

Ova ipsa crassioribus cincta tunicis, fœcundam feminis prolifici impressionem respuunt, nec vitalem recipiunt characterem; putrescunt potiùs ex mente *Garmanni dissert. de ovo human. §. 38.* in ovario, aut in uterum delata in molas degenerant carnosas, aut insensibili eliminantur abortu.

Corpus denique glandosum circa ovulum imprægnatum emergere solitum flaccescens, ut hoc à fibrillis liberare & ex claustris propellere nequeat, sterilitati vias pandere potest facillimas.

Explicatâ hæctenus uteri constitutione p. n. *ratione sui*, restat, ut illam paucis adhuc perpendamus *ratione mensium*. Hos ad generationem humanam summè esse necessarios, tam manifestum est in forò medicò & passim adnotatum, ut religioni mihi dueam, afferti adducere testimonia.

Fœminæ enim lunari hæc depletione carentes, illamque (effato *Excell. Dn. D. Wedelii, Patroni, Præceptoris ac studiorum promotoris ætatem de venerandi, Theorem. med. part. 2. sect. 5 theor. 20.*) nec ante coitum, nec in coitu experientes, nunquam ferè vivunt sanitatem inculpatam, quin ut plurimum laborant sterilitate, & optatò conceptionis fructu, quem flos ille purpureus aliàs polliceri assolet, rarissimè perfruuntur. Et quanquam fluor iste muliebris, docente *Dn. D. Schræckio in schol. observ. 41. ann. 1. decur. 2. ephem. germ. addito*, ad conceptum nullatenus requiratur, solius utpote sanguinis evacuandi gratia institutus: neque exempla desint mulierum, quæ menstrualem evacuationem nec ante, nec in, nec post partum perpessæ, nihilominus tamen liberorum matres feliciter extiterunt, *evolvi. præter laudatam observ. Guainer. de ægritud. matric. cap. 2. Brassavol. ad aphor. 36. §. 5. Rondelet. meth. cur. morb. c. 24. Trincavell. l. 10. de arte cur. part. corp. human. affect. cap. 9. Hildan. cent. 5. obs. 41. Marc. Donat. l. 4. hist. med. adm. c. 23. Joh. Rhod. cent. 3. obs. 54. Ephem. Germ. dec. 1. ann. 3. obs. 132. & ann. 6. & 7. obs. 64.* rarissimum tamen hoc est in homine, & non nisi in brutis naturale.

Immodicus mensium effluxus, quando continuò, aut longiore, quam

quàm par est, tempore durat, infœcundum reddit conjugium, genituram eluendo, aut ovum, spiritu plasticò irradiatum, inundando: unde cum radices agere in utero non valent, per vias patentes & lubricas, partu frustratò, exitum statim affectat. Exemplorum ex autoribus adducendorum copiosâ serie chartam prolongare, esset Athenas portare noctuas.

De mensibus qualitate peccantibus, quid statuendum, ex antea allatis elucescit. Venenosa illorum qualitas, quam veterum plurimi, & ex recentioribus nonnulli, firmiter sibi persuasam habent, non est metuenda. Vid. *Sennert. l. c. cap. 1. quest. 2. Exc. D. D. Wedel. physiol. med. s. 3. c. 19.*

Cæterum huc spectant, quæ de generatione elegantissimè *Huart. scrutin. ingen. c. 18. & 20.* declarat, quæ foemina c. quo viro conjugii per nuptias debeat, ut ex eo concipere possit. Hæc sanè observasse plurimum refert. Nisi enim justa harmonia spirituum & conveniens proportio inter agens & patiens, virum & foeminam, adsit, & nisi teste *Hippocr. de nat. homin.* calidum cum frigido, siccum cum humido, moderatè & æqualiter inter se respondeant, sed alterum altero, & valentius imbecilliore longè excellat, nulla generatio futura est. Unde plurima exempla, *Arist. 2. de gener. anim.* assertum: *multis sanè mulieribus & viris evenit, ut qui conjuncti inter se procreare nequeant; ubi dissociati se junxere cum aliis, queant, toto die comprobant.* vid. *Huart. l. c. Præis de arcend. steril. p. 122. Fortun. Fidel. de relat. medic. l. 3. c. 7.*

CAPUT V.

causas mediatas remotiores, supernaturales & naturales recenset.

IN SUPERNATURALI determinandâ jure merito DEUM, ut supremum conjugii autorem, agnoscere debemus; eidem sobolis generationem numerosam, ceu singulare donum, adscribendum esse, sacra

facræ dictitant paginæ, *Psalms. 127. v. 3.* Per inscrutabilem enim suam sapientiam in tenebris primæ vitæ nostræ ponit primordia, illiusque benedictione omnia fiunt, generantur & nascuntur quàm felicissimè.

Ita *Sara* filium suum ex promissione divinâ concepit *Genes. 18. v. 10.* *Rebecca* diù sterilis, intercedente marito apud Dominum precibus, genuit *Esavum* & *Jacobum*, *Gen. 28.* & *Hanna*, *Elkanæ* uxor, *Samuelem*, ac *Elisabetha* annosa *Johannem* suscepit assidiis suspiriis. Deo itaque propitiô uxor est sicut vitis fructifera, & filii ut plantæ circa mensam: iratô verò, uteri sunt steriles & ubera flaccida, quæ cominatur apud *Hoseam c. 9.* præter institutum concubitu se contaminantibus, aut alio scelere sese polluentibus; Quod exemplo *Abimelechi*, *Gen. 20. v. 18.* *Michal 2. Samuel. 6. v. 23.* aliorumque patet.

Haud rarò ex permissione divinâ veneficia, Dæmonum, malè feriatorumque hominum ope producta, sterilitatem inducere valent. Testimonia ac exempla suggerit *del Rio disquisit. magic. libr. 3. p. 1. quest. 5. s. 8.* & *Bodinus* ultra 50. numerat modos ligandi tam fœminas, quàm viros *de mag. Dem. l. 2. cap. 1.* ex quibus non ultimum tenet locum, odium inter conjuges excitatum, cujus notatu dignum reperies exemplum apud *Codronch. l. 3. de morb. venef. c. 6.* in uxore quadam oppidi *Sepini*, *Neapolitanæ* ditioni subjecti, quæ maritum tantò prosequeretur odiò per sagas excitatô, ut à primò matrimonii die nunquam cohabitare potuerit, & cum maritus ad uxorem accedere volebat, hæc tantò furore, tantâque rabie erat percita, ut per fenestras se præcipitem dare mallet, quàm illius consortium admittere.

Inter CAUSAS NATURALES excellit *temperamentum humidum & frigidum*, disponens ut plurimùm fœminas ad infœcunditatem; quod vel exinde patescit, quia statum caloris nativi justò minorem manifestat, qui, dum particulæ oleosæ volatiles Δ ææ, sub ferofarum sunt dominio, adeoque hæc excedentes illas superant; *item* dum *lympha* mitis à blandâ suâ remittit dulcedine, atque adulterâ factâ *salinis*, *acidis*, *viscidis* contaminatur atomis, non solum in toto corpore sese exerit, sed etiam circa uteri confinia erroris sui vestigia relinquens fores affectui facilè aperire potest.

Habitus

Habitus corporis in nimiam excrescens molem sterilitati obnoxias reddit mulieres. Indicat hoc ipsum *Aetius tetr. 4. f. 4. cap. 26.* adferens: *hoc veluti maximum negligendum non est.* Nec viri, nec mulieres pinguem acquirant habitum. Tales enim inepti sunt ad pueros gignendos; nam nec pudenda inter se coaptare possunt, & viri parum seminis emittunt, & mulieribus pauci feruntur menses, cum maxima pars alimenti transeat in pinguedinem. Magis perspicui sunt *Hæfer. in Hercul. med. l. 7. c. 1. & Sebitz. l. 5. de aliment. facult. q. 7.* quando liquoris seminalis & pinguedinis eandem esse materiam docent, quam lymphæ partes rosida, ossæ, balsamicæ volatiles absolvunt. Hæ partes si ex sententiâ *Nebem. Grevv.* quam *discurs. de mixtion. f. 5. exempl. 2. Ann. 9. & 10. Ephem. German. ad nexô* proponit, vel ab atomis propriis salinis seu acidis, vel à nitrosis aëris particulis cum iisdem mixtis, coagantur, & per ductus adiposos, à *Malpigh. epist. anat. de oment. & pingved.* descriptos, ad receptacula convenientia seu sacculos amandentur, certè aliter fieri non potest, quin corpus obesitate exuperante nimiam in molem, augeatur, spiritus langueant, illorumque lumen hóc in opere obfussetur; partium præterea generationi destinatarum, pori & meatus comprimantur, ut aura seminalis, à mare suppeditata, ritè sese explicare, desideratumque portum appellere vix queat. Id quod *Cous* plurimis in locis sæpius jam adductis etiam innuit.

De *macilenta corporis dispositione*, quam modo citat. *Senex l. de steril.* itidem facit suspectam, certa quædam determinare non audemus, obstantibus exemplis ac rationibus in contrarium abeuntibus.

Ætatem summè teneram & extremè senilem hic excludi debere, *cap. 2.* indicavimus; juvenilem verò & consistentem, infœcundam esse constat. Ex hóc enim tempore plerumque hoc vexantur incommodò, quando nempe, ut cum *B. Mæbio* loquamur, spiritus genitalis sese exerere incipit, & quando ad concipiendum pariendumvé habilis est sequior sexus.

CAPUT

25.
CAPUT VI.

causas non-naturales examinat.

Naturales causas excipiunt NON-NATURALES, quæ ad producendam infœcunditatem admodum idoneæ; inter quas primùm se sistit

AER, cujus in alterandis corporibus maxima vis, adeò, ut *Hippocr. l. de flat.* morbos vix aliundè, quàm ab eodem oriri, affirmare non dubitaverit. Hic enim frigore excedens & humiditate, excessus sui notam visceribus ac organis generationi inservientibus, non modò imprimit, sed & M. S. humoribus vitiosis replet & spiritus consopiendo archeum ita ignavum reddit, ut præter alios errores etiam ova cudat inutili abundantia ferofitate, ad fœcundationem minimè idonea. *Aër nebulosus, crassus, impurus*, non parùm confert; item *venti australes*, qui peculiari & specifico miasmate sexui sequiori maximè infensò, archeum vitæ præsidem, in varias perturbationum procellas agitare, & epidemias excitare possunt infœcunditates teste *Philos. 7. polit. cap. 16.* quales etiam referente *Clem. Alexandr. Strom. lib. 6.* observavit Empedocles in Agrigentinarum fœminis, quas, venti aditu præclusò, iterum fœcundas effecit.

Regioni hoc in passu quid tribuendum docet iterum *Hippocr. l. de loc. aër. & aq.* in gente Scythicâ, quæ ob cœli inclementiam maximè infœcunda, & ad gratissimas voluptatis illecebras admodum deses, modò planè contrariò præ incolis, meridionales regiones inhabitantibus. De his enim rerum Indicarum scriptores produnt, quòd ob loci caliditatem vehementissimâ Veneris appetentiâ æstuent, adeò, ut rarissimè duodecimum ætatis annum expectent fœmellæ, priusquam maribus corporis sui potestatem faciant. Hinc, quod *Herodotus l. 2. de Ægyptiorum mulieribus*, tam efferatâ libidine fluentibus, ut se non temperent à coitu cum brutis, olim retulit, id *Garzias ab Horto lib. 1. arom. & simpl. medicam. apud Ind. nascent. c. 24. Costa l. arom. p. m, 288. Mandelslo Itiner. Ind. l. 2. c. 7. de Indorum*

D

dorum

torum foeminis hodiè affirmant, præsertim de Lusitanis in Goâ, civitate opulentissimâ, degentibus. Harum siquidem mens struendis infidiis venereis, & continuandis amoribus illicitis adeo dedita, ut nullâ metus, nullâ reverentiæ lege coërcibilis sit. Quandoquidem technas suas herbæ cujusdam adminiculo, quæ Dutroa seu Datura vocatur & à *Th. Barthol. cent. 6. hist. 77.* & à *Fabro strychnom. p. 30.* solani speciebus adnumeratur, perficiunt, dum, ut securè procos in nefandæ Veneris palæstram evocare, maritisque etiam præsentibus imponere possint, succum ex recenti plantâ & semine expressum, vel ficcata semina in pulverem redacta cum condimentis, cibò & potu, illis ignaris, propinant. Quibus assumtis varia experiuntur boni viri, Corneliorum familiæ jamjam adscribendi, vel enim somno corripiuntur profundo, vel mentis incurrunt alienationem, ut apertis oculis, nequitiam & turpitudinem inspicientes propriam se ipsos deludant, durante ejusmodi perturbatione ad XXIV. horas. Hæc dum geruntur, impudicæ adulteris suis impunè sese offerunt, & prostitutò geniali thorò omnem explent libidinem, donec ubi Veneri impuræ satis indultum, pedum lotionem, vel fortiori frictione, vir omnium rerum, etiam modo visarum nescius, quasi ex somno meridiano iterum expergiscitur.

Astrologi singulares siderum configurationes & adspectus producant, ex quibus sterilitatem derivant, nempe ♀ læsam à ♄, imprimis si ☽ simul lædatur & ♃ eam non adspiciat, vid. de his *Origan. t. 1. part. 3. c. 3.*

Post aërem nominanda inter causas non naturales venit INORDINATA VICTUS RATIO, cum cibus & potus non ad tollendam, sed irritandam famem & sitim adsumuntur. *Ratione cibi* excessus committitur, quando ille ingeritur in *quantitate* nimia. Multos morbos multa fecerunt fercula, inquiebat *Seneca epist. 95.* neque id absque veritate! Sicuti enim magnâ lignorum strue appositâ ignis extinguitur, ita multâ ciborum congerie, ventriculi tonus & fermenti activitas debilitatur, cruditates in corpore cumulantur, quæ tum ad nostrum, tum ad alios affectus producendos non ineptæ: *Qualitate* peccant alimenta nimis refrigerantia, humores crudos & viscidos

scidos suggerentia, qualia sunt lacticina, pultacea, leguminosa & hujus comatis alia, quæ minus laudabilem præbent sanguinem. Idem faciunt fructus horarii, oleracea, pingua minus correcta & contra sanitatis regulam devorata. *Dulcia* quòd naturam confortent, maximoperè extolluntur à mulierculis nonnullis; hinc toto die ingeruntur saccharata; sed quamvis vires augere videantur, succum tamen substantificum non exhibent, bilem potiùs augment, eamque lutulentam, viscidamque reddendo ad obstructions facile disponunt.

Modò haud dispari comparatum est cum *potu*. Hic liberè haustus efficax existimatur, præcipuè *aqua frigida* & *palustris* immodicè ingurgitata Autore *Philos. l. 3. & 4. de gen. animal.* Ventriculò enim eadem refrigeratò, *duæpsiæ* enascitur, succi inutiles generantur, cacochymiam facilimè inducentes. *Cerevisia feculenta*, crudæ, lupulò minus conditæ idem adscribendum venit. Potulentorum generosiorum ingurgitationem, eamque insequentem *ebrietatem*, quæ mulierculis nonnunquam non infreqvens, inculpat *Hippocrat. lib. de aër. 49. & loc. & Galen. l. 11. de usu part. c. 10.*

Araxia *ἡ ἀναξία* propter strenuam cruditatum accumulacionem ex interruptâ coctione primâ summè noxiâ, nec in secundâ & tertiâ emendabili, quid possint, explicatione non indiget. In tempore non venire ubique molestum. Pertinent hùc *medicamenta*, quæ peculiari virtute sterilitatem inducere dicuntur, ubi ex *Vegetabilium regnò* famosa sunt: ruta, mentha, agnus castus, sabina, cicuta, filix, lingua cervina & omnia ferè splenetica, si *Eresio histor. plantar. lib. 9. cap. 22.* habenda fides, qui tamen experientiam non habet suffragantem. *Opium*, de quo *Renodæus lib. 1. sect. 10. de mat. med. cap. 2.* prodit, quòd libidinis œstrum potentius coërceat, atque carnis motus ignavos reddat, à *Garzia l. c.* cui nec *Willis pharm. rat. diatr. 1. f. 7. c. 2.* contrarius videtur, huc etiam refertur; quamvis *Verulamius hist. vit. & mort. p. 526.* manifestò Venerem excitare affirmet, adstipulantibus *Cardano, Scaligero, Monarde, Sarrorio, Mandelslo aliisq;* rerum Indicarum scriptoribus. *Gordium* hunc nodum solutum vid. *post. D. D. Sachs. observ. 69. An. 2. Ephem. Germ. dec. 1. p. m. 126. in Excell. Vedel. Opiol. l. 2. f. 2. 6. 7.* *Cambora*, quæ apud Veteres maximè suspecta, metuenda non est, nisi

usu frequentiori peccetur, ubi ob partes Δ reas, subtiles, purissimas, sali volatili remixtas, fortiter penetrando, similes in sanguine obvias dissipando imbibendoque refrigerat quadantenus; sive, ut *Helmontius potest. med. §. 4.* explicat, archeum subigit aut fugat, Veneremque infringit. *Ex regno minerali* accusantur *sappirus, gagate, smaragdus* tempore cohabitationis gestati; de quibus fides estopenes Autores: It. *auripigmentum, calx viva* utero imposita, &c. *Nimius Sal. usus*, sed contra experientiam, à nonnullis etiam inculpatur. *Ex regno animali*, caro *turturum, animalium castratorum, serpentes, gallorum intestina* in cinerem redacta, &c. *Stricta vestimenta* & Gallicò illò, quod vocant *planchette*, armata, quibus se graciles & agiles reddere nituntur delicatulae mulieres cum insigni valetudinis dispendio, suum etiam huc conferunt symbolum, vid. *Franc. satyr. med. de planchett.*

SOMNUS ET VIGILIAE etiam si ad conceptionem parum facere videantur, attamen mediocritatis terminos si transcendant, nocent. *Ille immoderatus* diutius retinet excrementa, quae retenta corpus adgravant, calorem nativum infringunt, & obnubilatò spirituum lumine torporem ac pigritiem inducunt: praevaleantibus autem *vigiliis*, spiritus dissipantur, consumuntur, unde insignis corporis debilitas. Quapropter *Huartus scrutin. ingen. c. 5.* haud frustra dixit, quod is, qui somnò se privet, necessum habeat, ut plurimis afficiatur morbis

MOTUS & QUIES attentionem quoque merentur. *Motus corporis* nisi excedat, neque incommodò instituat tempore, sanguinis ventilationem promovet, fuligines expellendo illud repurgat, & leni diaphoresi crassos & lentos humores discutit: quod è contrario flaccidum reddit *quies*, & excrementa cumulando ad plurima incommoda disponit. Hinc delicatiores, vitam sedentariam & otiosam ducentes pluribus iisque vehementioribus morborum insultibus, adeoque conceptus interceptioni, saepius expositas videbis, praè aliis vilioris conditionis mulierculis, quae sanitate fruuntur libertiore eaque magis constanti, unde & numerosiori beantur sobole, labore ac motu firmante harum corpora. *Immodice* vicissim exercitationes, spiritibus exhaustis & enervatis, artus de-
lassant,

lassant, & totum corpus debilitant, quod efficiunt exercitia virilia, equitationes, saltus, venationes, lucta &c. Inde Magnatum conjuges, ejusmodi exercitiis deditæ, minus fœcundæ creduntur, quod Hippocr. de Scythis olim etiam perhibuit *loc. cit.*

EXCRETA & RETENTA legitimè sibi non respondentia varias in fabricâ muliebri dare solent turbas. Natura enim cum gaudeat emunctoriis pro excernendis superfluitatibus, si excrementa, serosa imprimis, nec per cutis poros insensibili transpiratione evaporent, nec per urinam, nec per alia loca particularia evacuentur, aliorum sibi viam quærere coguntur, atque ad uterum, commune aliàs impuritatum in sexu viliori receptaculum, saburrâ depositâ, arvum genitale à constitutione naturali, facilimè avertitur ac sine fruge relinquitur. *Evacuationem lunarem terminos transgredientem fœcunditatis hostem fieri ex cap. 4. patet.* Idem adscribendum dicit *Bened. Sylvat. c. 4. obs. 64.* hæmorrhoidibus diutius fluentibus. *Fonticulum* diu apertum sterilitati patrocinari tradunt nonnulli, sed *contra rationem & experientiam.*

Quæ cum *Messalina*, portentosæ libidinis fœminâ,

Quæ resupina jacens multorum absorbuisset ietus

& lassata viris, nec dum satiata recessit,

certamen ineunt in Veneris palæstrâ aut tardius eandem ingrediuntur, viam ad conceptionis abolitionem sibi pandunt facilem. *Illud* prostibula in tabernis meritoriis, vulgatô corpore, quæstiuncula venari solita; *hoc* serum ineuntes conjugium probant. Abstinentia enim & actus veneri longior intermissio in humidis & optimè constitutis corporibus varios gignit morbos, præsertim inflammationes periculosas, ait *Verulamius sylv. sylvar. cent. 7. p. m. 893.* plura de his *vid. apud Conring. de hab. German. causis. p. 43. Jason. à Pratis de uter. l. 1. c. 8. Sennert. l. c.*

ANIMI PATHEMATA, quæ sexum sequiorem valdopere exercere assolent, suâ non vacant culpâ, etiam quoad hunc affectum. Potissimum autem mœrore, terrore, aliisque tristibus animi affectibus emaciatæ, occasionalem infœcunditatis præbent causam, spiritus de statione suâ pellendo, flammulam vitalem suffocando sanguinisque crasin invertendo. Ita mœrore & pavore subitanè quasdam steriles

factas observavit *Sinibald. l. 6. Geneanthrop. tract. 2. cap. 3.* De irâ, odiô & Zelotypiâ idem pronuntiandum esse, quotidiana testatur experientia. Hinc iracundæ, & odio nimis indulgentes vel absque fœcundis matrimonii deliciis vitam transigunt, vel immaturos fructus citiùs dimittunt. Fœcunda Clinopale sedatos poscit animos & compositos, inimicæque adversatur oscula. Invitos amores steriles esse, desideratos verò dulces dixit *Actius lib. ult. de odio c. 29.* Nec effusum gaudium culpâ vacare videtur omni, cum propter spirituum jacturam & effusionem periculum minuetur virtuti prolificæ. Omnium autem maximè inculpanda *tristitia* ob suppressam flammulam vitalem & spirituum algorem. *Venus* enim lata diligens, jucundos & amicos efflagitat amplexus, à tristibus præcipuè curis alienos. Hæc enim juxta Poëtam,

non solet in mæstos lata venire toros,

neque etiam fœminam, cohabitationis tempore plorantem, fœcundare, nec gemebundam prolis reddere vult participem. Asserti patronum nominamus *Mercurial. lib. 11. de morb. mulier. c. 2.*

C A P U T VII

causas adducit præternaturales.

EX CAUSIS PRÆTERNATURALIBUS, quæ cum reliquis ita compositæ, ut una alterius sit fomes & incitamentum, attendi debent, corporis totius *cacoehymia* eamque insequens *cachexia*, quam sæpè sterilitatem comitari testantur practitorum monumenta. *Uteri* item *dyscrasia*, *intemperies*, *fluor albus*, *uteri procidentia*: *Inmaritatis*, *partus difficiles*, *abortus frequentes*, *improvida secundinarum avulsio*, *partium genitalium refrigeratio*, *aliæq; dispositiones morbosæ.*

Huc spectat *uteri & ovariorum resectio*, cujus exemplum suggerit *Nob. D. D. Volckamer. Ephemer. German. dec. 1. ann. 6. & 7. observ. 72.* seu *castratio*, quæ olim apud gentes quasdam fuit familiaris,

liaris, veluti ex *Alciat. in l. spadon. ff. de verb. sign. § lib. 4. antiq. lect. cap. 10.* adducit *Kornemann. de virginit. jur. c. 16. Schenck. l. 4. observ. 326. Wierus de prestig. Demon. lib. 4. cap. 20.*

Molam sæpè uterum infestare, ut immodicum sanguinis profluvium sterilitas interdum subsequatur, scribit *Mercat. l. c. c. 3.* Ex *strangulatione uterinâ* eundem provenire autor est *Hippocrat. l. 2. de morb. mul.* Sic etiam *αΦογγι* fiunt, quando *αι μητρας προς το ιξουον ευαφείωσι*, uteri ad coxendicem eminent, juxta eund. *lib. de nat. muliebr. sect. 5. p. m. 128.* Idem accidit ex morbis acutis & chronicis viscera naturalia debilitantibus, coctionum leges invertentibus, quales sunt *febres* omnis generis, *hydrops*, *paralysis*, *dyscrasia viscerum*, sive sint nativæ, sive aliunde prognatæ, *Variolæ Gallicanæ*, *elephantiasis*, *Phtisis* &c.

Trahendi quoque in hunc censum veniunt *morbi conformationis*; de quibus, cum *cap. 4.* satis prolixi fuerimus, crambem bis ceteram apponere nolumus.

Omentum p. n. pingve & os uteri comprimens inculpat, ut mihi videtur, absque culpa *Hippocr. 5. aphor. 46.* durum aliud, crassum & lapideum *Panarol. pent. 3. obs. 10.*

Uteri *inflammatio*, *cancer*, *œdema*, *erysipelas*; de quorum diagnosi & curatione admodum prolixus est *Vidus Vidius tom. 5. oper. pract. lib. 11. cap. 15. § 19.* Huc etiam faciunt, ut & ejusdem & tubarum *hydrops*. vid. *Tulp. lib. 4. observ. med. cap. 45. de Blegny l. 6. An. 1. Mens. Jun. observ. 9.*

CAPUT VIII *differentias evolvit.*

Absolutâ causarum serie, differentia, quæ & ad prognosin, & ad curationem planam ostendunt viam, methodo receptâ nunc veniunt explicandæ. Ast, cum plurimæ, eas solummodò enumerabimus, quæ desumuntur vel à genere, vel à subjecto, vel *causis* aliisque circumstantiis.

A genere desumptâ differentia, sterilitas *alia* est nativa, & à primis incunabilis congenita; *alia* adscititia, quæ post ortum temporis

poris successu ab errore plerumque externo nascitur. Sic *alia* steriles sunt absolutè & simpliciter, quæ nunquam concipere possunt, etiamsi hujus vel illius viri utantur consuetudine; *alia* comparative, & respectu ad maritum, ita, ut in primo conjugio steriles, in altero, alii junctæ viro facilè imprægnentur: *alia* tantùm ad tempus, ob affectum quendam uterinum, quò curatò concipiunt: *alia* pepererunt quidem, postea ob vitium in puerperio contractum nullam ulterius enituntur sobolem.

Alia sterilitas quoque est manifesta, cujus causa evidens & cujus facilè reddi possunt rationes: *alia* occulta, quæ à supremo Numine, interdum ab incantatione, dæmonumque præstigiis originem deducit.

Ratione subjecti, *alia* est universalis, à totius corporis intemperie & morbosâ dispositione exorta: *alia* particularis, à parte quadam malè affectâ proveniens: *alia* ἰδιοπαθική, quando vitium organisi, generationi inservientibus inhaeret, *alia* συμπαθική, quando aliunde communicatur.

Causarum ratione, tot numerantur differentiae, quod causæ à rebus supernaturalibus naturalibus, non naturalibus & præternaturalibus peti potuerunt.

CAP. IX.

signa eruit diagnostica.

HActenus causas & differentias recensuimus, nunc etiam ad signorum fontes progredimur. Οὐκ ἔστιν ἰατρική, ἀλλὰ ἀλλοτρίη ἢ διάγνωσις. Internotio rectæ curationis fundamentum est, inquit Trallianus lib. 9. c. 1. Hæc verò cognitio absq; signis certis nulla est. In quantum enim dignoscenda morbi præsentia de signis nobis constiterit, tantum in curatione feliciter absolvenda obtinebimus. Et quamvis symptoma hocce in se consideratum spontè pateat, nec pluribus indigeat signis distinctivis, è re tamen fore arbitramur, ordine suo eadem perpendere, quæ sunt vel *diagnostica*, vel *prognostica*.

De *diagnostica* in antecessum monendum, quod experimenta quædam instituantur à quibusdam, ut scilicet patefiat, *utrum viri, an femine*

mina culpâ sobolis generatio sufflaminetur? Si utriusq; semina, (verba sunt *Mercati* ex Avicenna & Rhase *l. sæpè cit.*) projiciantur in aquam, quod supernataverit, sterile judicetur. Sed cum hæc seminis probandi ratio impia, homine Christiano indigna, neque veritati congrua, merito ut turpis & falsissima exploditur. Simili modo nec ex reliquis experimentis ibidem recitatis certi quidquam hariolari possumus, quare ceu irrita, inania & ab honestate remota jure rejicit *Sennertus loc. alleg.*

Certiora, imò *tutiora* sunt signa, si inquiretur, num causa infœcunditatis resideat in viro? quod ex iis, quæ aliàs Autores de impotentia virili producant, facile dispalescit; nempe si in viro nihil vitii deprehendatur, illud in foeminam rejiciendum.

Hinc *ratione generis* sterilitatem indicant, *color faciei pallidus, propensio in somnum, sedati animi gestus*, quando nullus planè, aut exiguus adest *Veneris appetitus*, quando ante & in coitu nullam percipiunt voluptatem. Certissimum exhibet signum & infallibile, quando mulier secundâ & tertiâ vice, cum viris diversarum complexionum matrimonium inierit, ex nullo tamen imprægnata fuerit.

Subjecti ratione, partium affectarum signa ex functionibus earum variè læsis patefiunt. Sic uterus & ovaria hoc malò affecta, intemperies æque totius ac partium manifestat. Vaginæ aliarumq; partium externarum læsionem ægræ relatio & circumstantiarum consideratio sedula patefacit. Organa genitalia *per essentiam* laborare indicatur, si nullus in diæta vel aliis rebus non-naturalibus commissus error; *per consensum* verò, si aliarum partium dispositio prava præcesserit, vel *totius* corporis malè affecti indicia sese exhibuerint.

Causarum diagnosi est abundans, prout ipsæ causæ sunt patientes.

CAPUT X.

prognosin instituit.

DE morbi eventu dicturis spectandæ sunt triplices prædictiones, quæ sicuti in quolibet, ita & in præsentis in eò versantur, ut I.

E

even-

eventum morbi 2. durationem 3. modum eventus determinent.

(1). *Eventum*, quoad salutem & mortem, quod spectat, mortis periculum quidem non minatur malum; cum tamen individuo & speciei detrimenta afferat haud indemnium, nec salutare, nec lethale verè pronunciari poterit. Est enim sterilitas matrimoniorum perturbatrix, maximas conjugibus creans molestias, potissimum mulierculis, quas præ fœcundis magis morbosas, tardiusque his senescere, non sine ratione & experientiâ dixit *Avicenna loc. cit.*

De futurò eventu: *an curabilis sit affectus hicce?* ex causis antecedentibus optimè dignoscitur. Infœcunditas ab ortu contracta parum salutis pollicetur, si *Arist. l. 2. de gen. animal.* fides facienda. Quapropter eam in genere à solo Deo curari posse asserit *Avanzoar 2. th. tr. 5. cap. 1.* quod tamen absolutè non concedit *Mercurialis l. 6.* quandoquidem potenti adjutus medicamine archeus sæpè vincit morbum, foetumque dat feliciter. Nam si ægra ætate gaudeat vegeta & ab erroribus naturæ non adeò magnis oriatur sterilitas; si à cacochymia; si à mensibus delinquentibus, aut vitiò aliò uteri non enormi, spes affulget tutæ & jucundæ curationis.

Si verò nativa, vel in habitum quasi degenerata uteri dispositio p. n. aut alius morbus incurabilis præcesserit, omnis spes inanis, & incurabilem relinquit affectum. *Morbi conformationis* in numero deficiente, aut alii graviores, parum spondent salutaris restitutionis. Huc pertinet illud *Hippocraticum lib. 2. prognost.* Sterilitas ex ulceribus difficulter curatur. Imò etiam si curentur ulcera, propter cicatrices ibidem relictas steriles erunt foeminae, *lib. 1. de morb. mulier.* Si à fascino proveniat, difficilis est curatio, sed non impossibilis, adstipulante *Nobiliss. Dn. D. Wedelio l. 2. de medic. facult. sect. 2. cap. 13. & part. 2. theorem. med. sect. 5. th. 18.* Sedulo igitur prospiciendum, num curari possit affectus nec ne, ne generosis remediis frustra adhibitis, famæ & existimationi suæ malè consulat Medicus. Cum autem ejusmodi sterilitas cognitu admodum difficilis ad empirica, incerta, sæpe ridicula & superstitiosa confugiunt experimenta, quæ ex doctoribus suis haurienda. *Hippocr. 5. aphor. 59.*
experis

experimentum, an infœcunda curari possit, fieri jubet suffitu per inferiora exceptò, quod amplectitur *Lotichius observ. med. lib. 5. cap. 1. obs. 13.* viam & modum monstrante *Lindenio phys. med. cap. 6. art. 8.* Huic *Cardanus* tantam tribuit fidem, ut etiam virginibus adhiberi suadeat, priusquam marito tradantur. Omnimodam certitudinem experimento inesse vix credimus; siquidem Autore *Riverio lib. 15. prax. c. 15.* à Medicis interdum hoc cum aliis ejusdem comatis, in usum vocari solet in gratiam Principum & Magnatum, quibus sterilitatis causa facere licet divortium. Virgines, ait *D. Dieteric. in Jatroco*, in se quidvis aliud potius admitti patientur, quàm odoratum hoc infundibulum.

(2.) *Duratio* ex sterilitatis natura desumitur, cujus ratione morbis chronicis adnumeratur, qui longum postulant curationis tempus. Patientia hinc opus. Natura enim sui juris ad humanas rarò componitur leges, modò properat, modò lentas necit moras. Non semper festinat fœcunditas, aliquando dilatata pleniores parit fructus, inquit *B. Rolfincius*. Causæ quò altiores egerunt radices, & quò major à statu naturali recessus, eò diutius retardant restitutionem, majoremque insumunt medicaminum apparatus. Experimentiæ tamen suffragiò constat intra aliquot mensium decursum, sublatis causis, alacriter affectas Veneri litasse feliciterq; concepisse.

(3.) *Eventus modus ad salutem fit*, cum archeus auxilium adeptus per medicamenta, corpus ab humoribus vitiosis, aliisq; impuritatibus liberat, illos discutit, per varia secretoria quovis modo evacuat, depletionem lunarem in ordinem redigit, M. S. & partibus genitalibus vigore naturali restitutò. Si verò corpus senile, cachexiâ inveteratâ, aliòque morbò graviore diu vexatum offeratur; si sterilitas congenita, aut aliò errore organicò insigni orta, tum fanè nullus sperandus salutaris eventus, omnis sobolem pariendi spes concidit & collabascit.

CAPUT XI.

ad curationem facit accessum.

EXplicatâ hactenus felicibus auspiciis morbi naturâ cum suis causis, differentiis & signis, curationem nunc facilius adgredimur, observatis indicationibus, usitatis ex fontibus depromendis.

INDICATIO CURATORIA tota in eô erit occupata, ut humores peccantes quilibet in corpore & sanguine corrigantur, eliminentur, obstructions & conformationis vitia, si quæ in organis generationi velificantibus occurrant, quantum possibile, tollantur, & ad constitutionem naturalem reducantur, peculiare partium, imprimis uteri, affectus amoveantur, ac ipse archeus confortetur, corroboratô corporis vigore specificis & analepticis.

PRÆSERVATORIA removendis causis invigilat, & ne ad mali propagationem ulterius concurrant, sedulò prospicit. Hisce enim nisi obviam eatur, frustra erit omnis curatio. Novâ quippe materiâ iterum collectâ, symptoma continuò capit incrementa, nec Medicus unquam speratum obtinet finem.

VITALIS, vires tam totius, quam partium genitalium respicit, alimentis optimè nutrientibus & medicamentis aphrodisiacis in tempore reficiendum, ac per alia appropriata succurrendum præcipit. Hisce indicationibus ut satisfiat, Medicus selectô auxiliorum adparatu, ex triplici gazophylaciô desumendô instructus esse debet, aliàs similis est levis armaturæ militi, qui referente *Alexandr. ab Alexandr. l. 2. genial. diem. cap. 13.* rudibus & parum nitidis armis, vel strigiosiori equo & macie confectô utebatur, ad impetus hosti faciendos minus idoneis.

CAPUT XII.

fontem aperit chirurgicum.

CHirurgia varia eaque diversa subministrat præsidia & auxilia, e quorum numero affectui nostro conducibilia proferemus. Inter illa prima tenet subsellia generosum & vitæ humanæ maximè proficuum

cum & sæpè præsentaneum auxiliū, *Vena sectio*. Hæc quamvis ob intemperiem frigidam & humidam, quæ in plurimis venit corrigenda, parum emolumentum afferre videatur; causarum tamen & circumstantiarum ratione sæpè locum invenit. Nam, si ex tribulinaris defectu & collectâ inde sanguinis vitiosi copiâ conceptionis læsio provenit, utique V. S. nullum utilius sub sole existit remedium, loco & in tempore administratum.

Parili modò mensuram depletio nimia ubi in culpa, omnia plerumque frustra impenduntur, nisi celebrata fuerit V. S. quæ vel solam modicam afferre solet. Ita in obesitate exuperante, cum sanguinis copiâ diminutionem imperet, ne pondere natura gravetur & mole, & ob permixtos humores alios ad partes affluentes, curationem retardet, optimò cum successu in usum vocatur.

Cæterum *cucurbitula* V. S. vices sustinentes, urgente necessitate sat commodè substituuntur; magis tamen scarificatæ, quàm siccæ, quæ, teste *Valeo meth. med. p. m. 204.* parùm operantur & sanguinem saltem ab unò locò in alium trahunt. *Hæmorrhoidibus* curatam vidit conceptionis læsionem *Fabr. ab Aquap. part. 2. oper. chirurg. c. 97.*

Fonticulos, etsi ab *Helmontio*, *Martiano*, *Primerosio*, tanquam remedia parùm aut nihil juvantia rejiciantur, in nostro affectu, parti crurum sylvestri inustus, insigni cum fructu nonnunquam in usum vocari posse, confidimus, quoniam humores ad partes debiles deferri consuetos, successive invertunt locoque aptiori eliminant. *Setaceum* quid conferat, edocet *Hildanus cent. 1. c. 4.* ubi profluvium album & inde ortam sterilitatem eò felicissimè curavit.

Flagella, quibus Romanorum mulierculæ, sterilitate laborantes, Lupercis februantibus se offerebant, cum remedium crudelius, commendare nolumus, ne ipsi in sexum verecundum crudeles videamur. Nihilominus legi possunt, quæ de ejusmodi curâ ex Festo Pompejo & Dempsterò recitat *Illustris Barthol. epist. de flagror. usu in remed. p. 22.*

Morbi conformationis, nisi profundè lateant, unicè auxiliū expectant à chirurgia. Atretæ enim sive velatæ ad conceptionem aptæ reddi non possunt, nisi pudendorum orificium clausum, factâ scilicet acutò incisione, aperiatur, hæc tamen cum cautelâ, quam

dat Sylvius lib. 3. med. prax. c. 5 § 75. ne lædantur carunculae myrtiformes, partesque ipsis adnexæ; hac peractâ & sanguinis fluxu *igâ-
mois* sedatô, vulvæ fistula plumbea indatur, medicamentô epuloti-
cô illita, ne labia iterum coalescant, usque ad perfectam consolida-
tionem. Ubi & illud insimul tenendum, quod membrana super-
flua, si adsit, consumenda tollendavé, vel medicamentis erodenti-
bus, sive cauteriis potentialibus, vel cultello forficibusque.

Eodem ferè modô curatur *occlusio orificii interni à carunculâ*, nisi quod ante operationem, imò in operatione ipsâ opus habeat chirurgus *speculô uterinô*, in fine itidem fistulâ perforatâ, quò cicatrix meliùs inducatur.

Plura de hac operatione tradunt post *Corn. Celsum & Aëtium Aquapend. l. c. 84. Scultet. armament. chirurg. p. 1. tab. 43. Barbette oper. chirurg. part. 1. cap. 13.* Similiter inutile & sequiori sexui molestissimum *tentiginis incrementum* aliæque *excrecentiæ & sarcomata*, instrumentô ad polypi excisionem adcommodatô, auferuntur, ductu sæpè laudati *Aquapend. lib. alleg. c. 86.* quæ ablario, testibus *Bellonio & Paulo Jovio, Æthiopibus, Ægyptiis, aliisque fœminis orientalibus* maximè usitata & necessaria.

CAPUT XIII.

pharmaceutica remedia adducit.

Relictô fonte chirurgicô ad pharmaceuticum progredientes, egregia offendimus auxilia ad debellandum hunc hostem maximè aptata, quæ dogmaticorum more, singula suis loculis reposita, trademus. Cùm autem pro *causarum multitudine & diversitate* curatio, modò ad totum corpus, modò ad uterum ac reliquas partes genitales sit dirigenda; *medicamenta quoque dividantur in universalialia*, quæ corpus universum magis respiciunt, & *particularia*, quæ parti potissimum laboranti succurrunt: ita *in sterilitate, ab humoribus in corpore & uterô abundantibus, oriunda, universalialia nequam debent prætermitti.* Hinc agmen ducunt

LENI-

LENIENTIA, quæ sicuti in quovis ferè morbò conducibilia, ita speciatim & in nostro conveniunt, & quidem tantò magis, quòd *partim* per se indicata, primas vias ab impuritatibus repurgant, intestina blandè abstergunt, sordesque collectas ad inferiora divertunt; *partim*, quòd adirum præparant faciliorem medicaminibus cæteris. Adde & hoc, quòd mulierculæ delicatiores purgantia fortiora non æquè sustinere valeant, hæc verò purgantium vices excipiant. Ex plurimis laudamus *passul. min. mann. calabr. decoct. prunor. syr. rosar. solut. & aloëtica*, qualia sunt: *Pil. aloët. Eftens Glassian. Fr. Quercet. Sal. Dn. D. Pres. &c.* quæ pro lubitu acui & exaltari possunt. Species laxantes pro infusione & nodulis cum uterinis remixtæ, quoniam notæ atque in practicum analectis largâ manu consignatæ, prolixiorum enarrationem hic non efflagitant.

Clysteres lenientes, additis uterinis elutrientibus & abstergentibus, ob uteri viciniam usum pollicentur non condemnandum, propterea nec laude suâ privandi.

PRÆPARANTIA lenientibus nunc adjungenda, quæ, pro diversâ humorum naturâ & corporis dispositione, varia esse solent. potissimum ex incidentium, attenuantium & aperientium familia, inter quæ Talia reliquis palmam facile præripiunt, dum pituitam disponunt ad exitum & obstructions; si quæ adsunt, reserunt, unde optimò jure ab Excell. Wedelio sterilitatis panacea salutantur, & si humores acidi, austeri, acres deliquerint, absorbentia, præcipitantia & invertentia maritanda, omnia pro judiciò cordati ac prudentis naturæ ministri: Talia sunt $\ominus$ *artemis. absinth. croc. aperit. digestiv. pulv. cachect. Quercet. Mixt. S. aperit. Penot. Ra. pomat. cydon. Ess. absinth. Ess. Olat. c. R. papav. rhead. combinata & similia.*

Præparatis humoribus PURGANTIA propriè sic dicta essent producenda, ut ablatis succis inutilibus humores aptarentur ad contagium seminale suscipiendum, sed, quoniam notissima & ab artis gnarò, facili laboris impendiò in variis formis præparari & præscribi possunt, tempus & paginam in iis recensendis insumere nolumus. Ea propter B. L. ad autores, qui de morbis mulierum commentati sunt, remittimus, ubi ampliam horum reperiet farraginem.

VOMI-

VOMITORIA mira interdum in hoc affectu præstant, imprimis ab incantatione exortò, autore B. D. D. Michaelis, ubi *belleborus niger*, *Diata* & *Glica* eximie se gerunt.

DIAPHORETICA, post sensibilibus evacuantiâ, cacochymiam & cachexiam feliciter exhauriunt, humores prâvos discutiendo & ab uterò repellendo. Laudantur præ cæteris Bezoardica mineralia v. g. *Bezoard. mineral.*, *Al.*, *Fe.*, & *diaphor. C. C. phil. ppt. mag. eboris*, & *Sal. cachect.* Salia fixa: *cent. min. matricar. meliss.* Item *R. Bezoard. acid. Ess. theriacal. lignor.* & *Essent. lign. sanct. theriac. Androm. Mitbridat.* Quò etiam pertinent volatilia: *R. Bez. vol.* & *liq. CC. & eboris succinat.* & *vol. succin. C. C. ebor. vipers. flor. *ci.* & **ci.* cum *Os* uterinis aliisque congruentibus amicabili connubiò maritatus. *Decoct. lign. Guajac. simpl. & compos.* (cujus descriptionem dat B. Rolfinc. *ordin. & method. consult. conf. 2. lib. 11.*) *decoct. lignor. cum rad. sassaparill.* commixtum itidem conveniunt; & hoc in passu *Sassafras* vel in decoctò vel essentiâ vel *R.* princeps decantatur remedium à pluribus. vid. *Baubin. histor. plantar. lib. 4. cap. 33.*

DIURETICA ad extirpandam infœcunditatem admodum idonea, quoniam vasorum genus permeando, quicquid vitiosi offendunt, ad renes deducunt, ut unâ cum urina per vias ordinarias eliminetur, sicque uterum impuritatibus refertum egregie mundificant. Laudem ex multis merentur *Os*, *Oli*, *¶ri*, *R. violar. rosar.* & *aperitiv. Penot. Clyff. & ¶rat. ¶at. D. D. Præsid.* *R. Avarie c. arcan. ¶*, *R. aperit. Mæbii, Zwelferi*, & *terebinth. ¶ Sal. Zobelii, arcan. duplic. arcan. ¶*, *lap. ¶. Pil. de terebintb.* quarum usu frequenti per ver & autumnum sterilitatem curavit *Ballon. lib. 3. consil. 30.* Peccante corpulentia nimia, præmissis præmittendis, *pil. de sandaraca Mynsichti*, nec non *sassafrata* ante laudata egregia sunt.

ACIDULÆ ET THERMÆ, *Carolina, Spadana, Swalbacenses* &c. internè usurpatæ, purgatò prius corpore per omnia ferè emunctoria, hic & alibi locum inveniunt sat commodum. Fœcundiores enim faciunt fœminas & partes longiori præclusas sterilitate, ad conceptum felicissimè relaxant. Hinc *Fonsæc. 2. consil. 71.* in
aquas

aquas *Tetuccianas, Capivaccius & Trincavell. l. 3. consil. 79. & seq. in Aponenses, Aquarianas & D. Petri* primariam hujus mali curationem rejiciunt.

Post universalia exhibeantur remedia PARTICULARIA ALTERANTIA, sterilitati adsignata & per experientiam à Practicis comprobata, quæ sanguinis, uteri, aliarumque viscerum discrasia desiderant, corroborandi simul, & specificâ, quod vocant, virtute conceptum juvantia, quorum jam sub universalibus ex parte mentionem fecimus.

Et quoniam frequentissima infœcunditatis causa est cacochymia seu status corporis pituitosus, ita ut lymphæ, uterique, oviductus & ovaria minus bene sese habeant, *Ælia* supra recensita optimè indicationibus suis satisfaciunt. His enim solis adhibitis curam refert foeminam *Celeberr. Wedel. in not. ad casus Timæi*, quæ octo circiter annos in sterili vixerat conjugio, ut multorum liberorum mater fuerit reddita.

In sterilitate à flatibus uterinis carminativa in genere svaderi debent: *Helmontii & saepe citati Dn. D. Wedelii* experimento laudatissima sunt semina quatuor calida majora, vid. *tract. de med. facult. lib. 2. sect. 2. c. 4.* Adde his *Monardi* de ligno *sassafras*, quod habet *Baubinus histor. plantar. l. c.* plura affert *Vidus Vidius d. l. cap. 19. p. 685.*

Cæterum SPECIFICA, quæ ab Autoribus hinc inde commendantur, sunt vel roborantia & stimulantia, vel humectantia & mundificantia. Præ omnibus magni æstimantur medicamina ex satyrio facta. Sic hujus essent. à *Grollio* descriptam, mirè extollit *Rivierius*, in vino Malvatico si exhibeatur. ☉ ejusdem vol. *Hartmannus* in vita mulier. albo vel vino Hispan. sumtum, quod multas restitutas scribit *Grulingius. Rad. item eryng. condit. sem. seseli, ammios, erysim. NM. anthophyll. omniad. aromatosâ, succol. Ind. &c.* Et quamvis stimulantia hæc in foeminis non æquè locum invenire videantur ac in viris, quandoquidem in se & à naturâ lasciviam habeat mulier, adeoque *Hippocrate* monitore, semper indigeat moderatore; ex parte tamen conveniunt, quatenus non tam stimulant, quàm calorem debilem firmant & roborant. Porro famosa sunt *uter. & coagulum leporis, vulv. & uter. cervæ ppt. testic. vulp. & apr. ppt.* præcipuè si cum essent. ex *secundin. mulier. fœcund.* parata propinentur.

tur. *secundin. primipar.* quæ filium enixa, *Essent. testicul. apr. cerv.*
 & *essent. formicar. maj. essent. contra sterilit.* *Mynsichti, Michaelis,*
Extractum contra steril. ejusdem. Ra Cornallior. sassafrat. Essent.
Dis Oli, ac manna Oli à Schrödero lib. 3. pharm. med. chim. c. 26. de-
scripta, & decantatissima illa mulierum medicina, tryphera magna, ex
 quibus mixturæ, electuaria & pulveres facili labore confieri
 valent. *Pulv. Veronica* per dies aliquot usurpatum laudat *Sim. Pau-*
li Q. B. p. 513. magisterium suum Zwelffer. pharmacop. Reg. pulv.
secundin. human. Riverius, quem tamen sterilitatem inducere asse-
 runt *Hæferus & alii. O majoran. Nat.* coagulô leporinô remissô
 & moschi tantillô, arcanum conceptui facilitando nulli referandum
 autumant *Pena & Lobelius stirp. adversar. nov. p. 213. Decoct. pomor.*
Mandragoræ cum vino, Langius: Hoc, quâ ratione læsæ conceptioni
 adversetur, inquit *Cass. à Reies in Elys. camp. quest. 43. S. 5. & seq.*
Heliodeus Paduanus in observat. commemorat, ex usu brodii, in quô
carnes viperinæ decoctæ erant cum columba juvene, mulierem quan-
 dam leprosam ita convaluisse, ut semper antea sterilis fœcunda e-
 vaserit.

Plura specifica hîc recensere nolo, quæ apud Botanographos
 & Practicos largâ manu hinc inde adnotata reperiuntur & partim
 jam dicta, partim apud eosdem evolvi merentur; veluti de *pomo-*
aurantior. dulci excavatô & cum croco in furnô assatô Hertodr. Cro-
colog. curios. cap. 70. num. 1. de placentulâ mentastri coronæ instar
effigiatâ pectiniqûe appositâ. P. Borellus cent. 1. observ. 34. de cuminô
ethiopico, salvia hortensi, alchimilla arida, fructu & O balsaminæ
&c. Jason à Pratis de steril. arcend. p. 214. Mathiol. lib. 3. commentar.
in Dioscorid. cap. 34. Baubin. histor. plantar. lib. 27. cap. 90. Schenk. lib.
4. obs. 129. pag. 614. Id unicum adhuc notandum restat, quod in casu
 dubiô, si sterilitas à fascino originem sumere videatur, præter svaden-
 das preces medicamentis prioribus addi possint, quæ aliàs contra in-
 cantationes laudari soleant, ut *antirrhinum, filix, verbena,* & maxi-
 mè quod deprædicatur, *hypericum* omniaque exinde confecta. Id
 in talismodi casu satis commendari nequit *Paracelsus lib. 3. de rebus*
natural. cap. 5. & Angel. Sala l. de Essent. vegetab. c. 7.

Hæc & similia interna virtutes suas melius exerunt, si *EXTER-*
NA sive *TOPICA* eisdem adlociantur.

THEB

THERMÆ naturales, *Aëa, bituminosa, Siles, nitrosa*, ad quas mulierculæ sobolis avidæ, tanquam ad asylum, optimô cum successu confugiunt, plurimum spondent auxilii, quando malum à cacochymia, uteri impuritatibus, obesitate exuperante, & si reliqua non juverint. Sic ante laudatæ, externâ suâ alluvione in infensibus ritè usurpatæ, intemperatam uteri constitutionem egregiè corrigunt, singulare robur eidem foenerantur, ac reseratis viscerum obstructionibus posteritatis spem faciunt optatam.

Artificiales seu balnea ex dictis mineralibus adjectis vegetabilibus abstergentibus, uterinis, etiam in illarum defectu parari possunt v. g. *herb. puleg. Sal. rosmarin. salu. matricar. organ. serpill. calaminth. artemis. bacc. laur. &c.* quibus urgente necessitate ex adstringentium classe admisceantur, *fol. myrtill. lentisci, rad. bistort. tormentill. consol. maj. flor. balauftior. rosar. rubr. &c.* Sic species pro balneo *Mynsichti, Hartmanni, Sennerti*, aut quas *Grembs. l. 2. arbor. int. & ruinos. c. 1. §. 12. p. 230.* præscribit, finitâ purgatione menstruâ optimô cum fructu in usum revocantur. Ex dictis speciebus etiam parantur *suffitus humidi*, per instrumenta idonea sinu muliebri excipiendi, qui egregiè suam locant operam. *Sicci* si arriserint, adhiberi possunt *faciles paratu ex thure, myrrha, benzoe, succino, mastiche, caryophyll. aromat. NM. ros. vulgar. & similibus, vel in pulvere, vel cum mucilag. tragacanth. in trochiscos formatis.*

INJECTIONES ET CLYSTERES uterini pro parietum uterinorum & vasorum ablutione, exsiccatione & roboratione ex antea dictis confieri possunt, quales apud *Riverium, Mercatum* & alios, qui de affectibus foemininis scripserunt, ubertim extant. Et, si uterus ex ulcere aut vulnere læsus deprehendatur, traumatica cum aliis congruentibus adjiciantur, svadente *Harveo exerc. de partu p. 275.* Ejusmodi metrenchyta, matronam diù sterilem à vulnerato utero feliciter restituit *Nob. D. Volckammer. Dec. 1. An. 10. Ephem. German. observ. 62.* non omissis medicaminibus internis, ut postmodum proliferô imbre foecundata quinque liberos perfectos ac sanos enixa fuerit.

PESSARIA & NASCALIA, nisi fastidierit verecundi sexus pudor ex *fol. Sal. & ejusd. succo, matricar. meliss. aristol. rot mastich.*

*stich. galban. &c. c. o. spicæ, melle anthosat. rosat. prepara-
ta valent, quæ per horas aliquot detenta non infeliciter cedunt.
Exempla afferunt Mynsicht, Riverius, Grembs, Heer; qui posterior
solò succo ꝑial. cum aquis Spadanis & jusculis exhibitò, & injectò
ex eodem succo, encolpismò duas steriles felicissimè curavit observ.
14. p. 177.*

INUNCTIONES post balnea & suffitus ex oleis & linimentis
roborantibus odoratis circa pubem & umbilicum non negligendæ,
si modò uterus svaveolentia tolerare potest, e. g. o. cheir. nardin.
majoran. caryoph. styrac. liquid. Zibeth. mosch. unguent. comitiss.
c. o. cydon. menth. anis. fœnicul. &c. Grembs l. c. o. for-
micar. ad fœcunditatem mirè extollit, cujus descriptionem dat ibi-
dem p. m. 231.

EMPLASTRA & CERATA uterina roborantia subumbilica-
li & lumborum regioni apposita, quæ continuò gestentur vel sin-
gulis noctibus usque ad ultimam, quâ menses erumpere solent, se-
primanam. Huc etiam spectant v. g. ex ladan. elect. alipt. moschat.
thur. mastich. galban. styrac. c. o. caryophyll. cheirin. & cera. Empl. pro
matric. de galban. tacamahac. de mastich. &c. Huc refer cataplasma Fo-
resti lib. 28. obs 58. & sacculos ex meliss. calamintha, mentha a. matric.
car. compos. & cum vino conspersos ac à Sennerto, Riverio, B. Rolfin-
cio aliisque commendatos.

Ad magneticam curam, quâ per transplantationem infœ-
cunditatem abigere contendunt, nonnulli confugiunt; quâ de vid.
post Turnbeiser. Tenzel. in medicin. diastat.

CAPUT XIV

diætam subnectendo dissertationi finem imponit.

Superest postremò, postquam remedia pharmaceutica ad infœcun-
ditatem exturbandam facientia hactenus delibavimus, ut legiti-
mum rerum, quarum inevitabilis nobis semper intercedit necessitas,
usum brevissimis subnectamus.

Aër, cujus prima cura esse debet, ei, quem supra cap. 6. de non na-
turalibus causis conceptui arcendo commodum diximus, sit contrari-
us,

us, videlicet eligatur purus, temperatus, à qualitatibus alienis immu-
nis, ad calidum & siccum inclinans, verno, juxta *Hippocratis* elogium,
similis. Talis si non sit, arte concilietur ac conservetur. Vitetur fœ-
tidus ac alioquî ingratus, nimis humidus, à ventis austrinis inquinatus,
nebulosus, frigidus.

Cibus, cum juxta legitimæ methodi dictamen adsumtus, mul-
tum conferat ad abigendam sterilitatem, in usum quotidianum traha-
tur *εὐπεπτι* & *καὶ εὐχυμ*, qui parum excrementitii secum occultit,
alibilem spirituosumque sanguinem suppeditans, eoque utatur ægra
in quantitate modicâ, ne ventriculum gravet; in qualitate magis sic-
câ, quàm humidiori; vitet lacticia, farinacea, non fermentata, frixa,
viscida, fumô indurata; item acida, pingvia, leguminosa, *verbô*: cru-
da omnia. Hæc vel non, vel parçè mensæ adponantur. Horum loco ex-
hibeantur carnes animalium juniorum delicatiores, bubula de juvene
cum rad. pastinacæ cocta, *consiliô B. Rolfincii l.c. p. 895.* caponum, gal-
linarum, columbarum, perdicum, coturnicum, alaudarum, turdorum,
rusticularum, attaginum, pisces saxatiles & gammari, quorum carnem
ad excitandam Venerem inter alia commendat *Platerus* citante *D. D.*
Sachsio, Gammalog. lib. 2. f. 2. c. 6. p. 770.

Potus sit cerevisia probè defecata, lupulô condita. *Vino* ad-
svescat generoso, Hispanico, annoso. Rubrum præ albo eligendum
monet *Cous.* Aquarum frigidarum, nivalium, palustrium aut glaci-
alium usus penitus interdicendus.

Somnum & Vigiliis quod concernit, in iis semper cavendum τὸ
πολύ. Ultraque enim nisi vices debitô tempore alternent seq̄ve in-
vicem sublevent, periculum minantur.

Motus & Quies justis temperentur mensuris. Præstat blan-
dum & lenem anteponere vitæ sedentariæ & quieti nimix, qua pluri-
mas in corpore colliguntur impuritates & excrementa; alvus quotidie
suum faciat officium, si non, aptis sollicitetur adminiculis. Mensium
quoque ordinaria habenda ratio, ut in singulis debitè & cum *εὐφορία*
pro ætatis, temperamenti, vitæque generis conditione naturæ fiat satis.

Tandè *animi pathemata*, rectæ rationis moderentur habenis, præ-
sertim tristiora, quæ cane pejus & angve fugienda. Metus, odium, ira &
tristitia longissimè abigenda, & ad Indos Garamantasq; releganda mo-
rositas.

rositas. Omnia sint læta in concipiente, hilari animò expectet prolem. Severæ cogitationes, etsi bonæ, ut & sollicitudines tunc temporis penitens exulent. Venus deinceps quomodo colenda, ne impudicis aurem vellicemus, recensere supersedebimus. Plura qui desiderat; adeat *B. Rolfini. l. c. p. 897.*

Atque hæc sunt, quæ de affectu maximè exosò & detestabili apud Veteres pro ingenii modulò adducere licuit, fatemur nonnulla præterita esse, nonnulla levi tractata manu, sed cum *Autore Quintiliano*, studiorum quædam sit infantia, veniam speramus B.L. donec & ætatis & doctrinæ fructus maturiores meliora polliceri valebunt. Medicè hunc morbum tractavimus non Ethicè, quòd si tecum perpende-
ris, facilem nobis veniam eris daturus. Vale & hæc quò scripsimus, castò perlege animò.

SOLI DEO GLORIA!

DE Sterili loqueris, sterilis non semina reddis
Doctrinæ: en fructus! contexta volumina filo
Pœonio! Sunt grata Chironi, plaudit Apollo.
Addo meum vorum: Reddat tibi munera virtus!

Honoris ergò Nobil. & Clariss. Dn. Ddo scrib.

Frid. Bechmann D. P. P.

Non sterile ingenium Tus dissertatio docta
arguit. Hinc praxis larga & fecunda sequatur
famaq; cum pleno fortuna & divite cornu.

His Clarissimo Dno *BERTUCHIO*, Medicinæ Doctorando dignissimo gratulatur & felices successus adprecatur

Rud. Wilh. Krauß / Phil. & Med. D. P. P.

Hæcenus ingenii conceptus ubere fructu
eximium peperit non sine laude decus.
Jam fecunda bonis largitur hygeâ brabæa,
pluraque mox spondet partus honoris apex.

Aulexiadasi plenissimo tamen affectu facieb.

Georg. Wolffg. Wedelius D.

Bertuchi; virtus nunquam sterilescet, acumen
Ingenii prorsus sterilitate caret.

*Cernis? ut auratam texat nunc fama coronam,
Quæ templi in medio fornice figat honor.*

doctissimo Dn. Candidato gratulatur

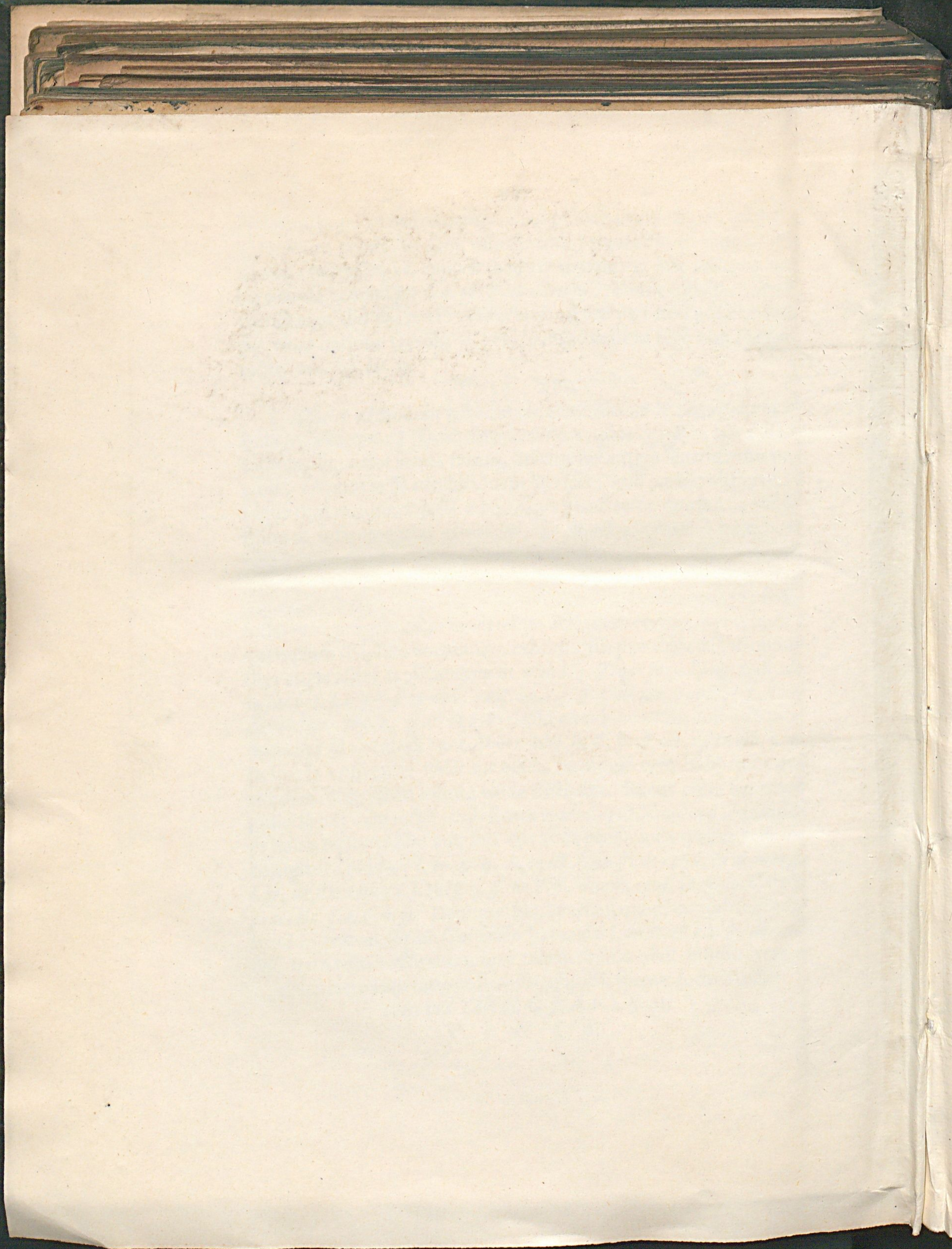
Johannes Frischmuth / P. P.

WMA

ULB Halle 3
003 142 973

B.I.G.

Farbkarte #13

1684, 10 94
L L I T A S

ac autoritate
icorum ordinis
rrima Salana
prafidio

NI HENRICI
CHII, D.

Botan. Prof. Publ.
Saxonici b. t. Decani,
ptoris, Promotoris ac
atem suspiciendi,

ICENTIA
dica honores & privilegia
gitimè capessendi,
m examini submittitur

MAELE BERTUCHIO,
thano,
orio majori,
& pomeridianis,
a. c. l. o. l. o. c. LXXXIV.

N Æ,
KREBSIANIS.

